

Copyright © 2018 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2019 • 7(17) • 45-71

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 27 Haziran 2018
 Kabul | 10 Ekim 2018

Navigasyonlu Gençlik: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Toplumsal Karakter Araştırması

Ercan Geçgin*

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de, günümüz üniversite gençliğinin genel olarak nasıl bir toplumsal karaktere sahip olduğunu anlamaya yönelik nitel bir mikro alan araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmada, genç öğrencilerin bilimsel bilgiye ulaşma ve başarıya yaklaşım şekilleri, teknolojiyi kullanma biçimleri, birbirleriyle ve öğretim üyeleriyle kurdukları etkileşimler ele alınmıştır. Üniversite gençliğinin başta öğrenme ve sorunlarla baş etme kapasitesi olmak üzere farklı boyutlardaki pratiklerinden hareketle nasıl bir toplumsal karakter geliştirmekte olduklarına dair fikirlere ulaşılmak istenmiştir. Bu doğrultuda, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi’nin farklı bölüm ve sınıflarından 18 üniversite öğrencisi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca gözlemlerden ve konu ile ilgili başka kaynaklardan da istifade edilmiştir. Araştırma neticesinde, üniversite gençliğinin iç motivasyondan ziyade dış motivasyona sahip olduğu, rekabet üzerinden başarı yorumu geliştirdiği, sorun çözme becerilerinde edilgen tutumları arttıran kaynaklara başvurduğu, yeni teknolojileri kullanma biçiminin bu tutumu beslediği ve dolayısıyla dış kontrol odaklı kişilik eğilimlerine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyo-kültürel bağlam bakımından ebeveynlerin geleneksel korumacı rolünü yeni iletişim teknolojilerinin aldığı ve bu teknolojilerin her türden bilgiye erişim ve kullanım için çok boyutlu kılavuzluk işlevi üstlendiği tespit edilmiştir. Çalışmada, teknik ve toplumsal açıdan dışsal yönelimli söz konusu toplumsal karakter inşasından dolayı “navigasyonlu gençlik” şeklinde bir soyutlamaya gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Gençliği, Dış Kontrol Odaklı Kişilik, Toplumsal Karakter, Niğde.

* Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Niğde, ercangcn@gmail.com,
 ORCID: 0000-0001-9896-119X

Abstract

This study is based on a micro qualitative research that understanding of the sociological characters of today's university youth. In this study, their methods of reaching scientific knowledge and approaches to success, methods of using technology and interaction between faculty members and each other were discussed. Based on the practices of university youth in different dimensions, especially the ability to learn and cope with problems, ideas about how they are developing a social character were asked. In this respect, in-depth interviews were conducted with 18 university students from different departments and classes of Niğde Ömer Halisdemir University. It has also been benefited from observations and other sources related to the subject. As a result of the research, it was observed that university youth had external motivation rather than internal motivation, developed success reviews over competition, applied resources that increase passive attitudes in problem solving skills, supported this attitude and thus had personality tendencies with external control. It has also been found that the traditional protective role of parents in terms of the socio-cultural context is taken by new communication technologies and these technologies take on the multi-dimensional guidance function for access and use of information in every way. In the study, an abstraction of "youth with navigation" was made due to the construction of the social character, which is technically and socially outwardly oriented.

Keywords: University Youth, External Control Oriented Personality, Community Character, Niğde.

Giriş

Türkiye, genç nüfusu ile öne çıkan ülkelerden biridir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre 2017 yılı sonu itibariyle Türkiye toplam nüfusu 80 milyon 810 bin 525 iken 15-24 yaş grubundaki genç nüfus 12 milyon 983 bin 97 olmuştur. Genç nüfus, toplam nüfusun %16,1'ini oluşturmaktadır. 16-24 yaş grubundaki gençlerin internet kullanımı 2016'da %87,5 iken 2017 yılında %90'a yükselmiştir. Gençlerdeki işsizlik oranı ise 2016 yılında %19,6, 2017 yılında %20,8 olmuştur (TÜİK, 2018). Önemli bir başka veri de, işsiz üniversite mezunlarının 800 binin üzerine çıkmış olmasıdır ki bu sayı içinde mühendislerin oranının artış göstermiş olması da dikkat çekicidir (İHA,2018). Bu verilerden hareketle, Türkiye'de genel olarak genç nüfusun planlanmasında ciddi sorunların göze çarptığını söyleyebiliriz. İşsizliğin yapısal bir karaktere bürünmüş olması, yeni istihdam alanlarının yaratılamamış olması ve üniversitelerdeki bölümlerin istihdam alanlarıyla uyumlu şekilde açılmamış olması gibi faktörler bu durumun en genel nedenleri arasında sayılabilir. Söz konusu yapısal sorunlar, üniversite eğitiminin kalitesiyle de doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca bu durum, üniversite öğrencilerinin akademik ilgilerini, çalışma değerlerini, gelecek tasarımlarını ve sosyalleşme biçimlerini de doğrudan etkileyebilmektedir. Geleceğe dair belirsizliğin artışı, üniversite öğrencisinin okuduğu bölüme, akademik başarıya dair motivasyonunu da olumsuz etkileyebilmektedir. Tüketim kültürünün giderek yoğunluk

kazanmış olması, teknolojinin ve yeni kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazanmasıyla ortaya çıkan yeni kültürel formasyonu da buna dahil ettiğimizde durum daha da karmaşık bir hal almaktadır. Dolayısıyla bütün bunların çok yönlü olduğunu ve bütünsellik arz ettiğini söyleyebiliriz.

Bugünün genç kuşağında teknoloji vazgeçilmez bir yere sahiptir. Gençliğin tüm sosyalleşme süreçlerinde etkili olan teknoloji, eğitim sürecinde de son derece etkilidir. Yeni neslin akıllı cep telefonlarını elinden düşürmemesi, adeta bedeninin yeni bir organı gibi görmeye başlaması, eğitimin geleneksel yapısını da sarsabilmektedir.

Toplumsal hayat, ahenkli olabildiği kadar gerilimlidir de. Genel anlamda dinamik ve sürekli değişim içerisindedir. Ölçülebilir bir farklılık getiren her değişim, başka bir ifadeyle toplumsal hayatın rutin akışını etkileyen her yeni keşif, buluş veya fikir; düzen bozucudur (Park ve Burgess, 2015:153). Bugünün toplumsal dünyasında giderek daha fazla yer edinmeye başlayan yeni teknolojik iletişim araçları ile internetin toplumsal düzeni sarsıcı ve yeni tarzda inşa olan toplumsal formasyonun önemli etkenlerden biri olmaktadır. Yeni nesiller, her geçen gün daha da gelişen teknolojilerle büyümekte, sosyalleşmekte ve bu yeniliklerle farklı hayat tarzları inşa edebilmektedirler. Bugünün gençliğine baktığımızda; genel açıdan tüm toplumsal dinamikler bağlamında, özel olarak ise teknolojinin kullanımı dolayısıyla toplumsal düzende ve daha belirgin şekilde ise eğitim sürecinde sarsıcı bir dinamizm içinde olduğunu gözlemleyebilmekteyiz. Dolayısıyla gençliğin nasıl bir toplumsal değişim içerisinde olduğu ve teknoloji ile ilişkisi açısından eğitim sürecinde nasıl bir sosyalleşme sürecinde olduğu sorusu araştırılmaya değer konulardan biridir. Bu makale, bahsi geçen makro düzeydeki ve bugünün gençliği çerçevesindeki sorunsalların mikro düzeydeki görünümüne odaklanmaktadır. Çalışma, üniversite gençliği özelinde bugünün gençliğini anlamaya yönelik çabalardan biridir. Makalenin sınırları ve olanakları çerçevesinde, bahsedilen güncel manzara bağlamında üniversite gençliğinin nasıl bir toplumsal karakter inşa etmekte olduğunu anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen saha araştırması bulguları analiz edilmiştir. Özellikle de yeni kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ve internet kullanımının yoğunluk kazanmış olmasının getirmiş olduğu yeni durumun nasıl bir akademik ortam inşa ettiği sorusu araştırmaya gerekçe oluşturan hususlardan biri olmuştur. Bu kapsamda üniversite öğrencilerinin akademik başarıya yaklaşımları, kendi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları, nasıl bir çalışma kültürü geliştirdikleri, nasıl bir kontrol yönelimine sahip oldukları, sorunlarla baş etme stratejilerinin neler olduğu gibi birtakım sorulardan yola çıkarak araştırma ve analiz geliştirilmiştir.

Çalışma, birtakım sorulardan hareket ederken nitel araştırma yöntemine dayalı şekilde bulgular elde etmiştir. Nitel araştırma sürecinin keşfedici yönüyle elde edilen bulgular çok yönlü sosyolojik perspektifle ama özel olarak Habermas'ın (2001a) kuramıyla analiz edilmeye çalışılmıştır. Belli bir teoriyle sınırlı bakmak yerine eklektik bir tarzla açıklamalar yapılmak istenmiştir. Gençliğe dair kuşak analizleri, çeşitli sosyolojik çözümleme biçimleri, araştırma bulgularını yorumlama noktasında işe koşulmuştur. Daha özel olarak, Rotter'in

(1954, 1966) “içsel kontrol odaklı” ve “dışsal kontrol odaklı” kişilik çözümlenmeleri ile Reisman, Glazer ve Denney’in (2016) “gelenek-yönelimli”, “içe-yönelimli” ve “dışa-yönelimli” toplumsal karakter çözümlenmelerinden istifade edilerek bulgular yorumlanmıştır. Teknolojinin giderek merkezi bir öğeye dönüşmesinden dolayı “teknolojik-yönelimli” bir eğilim keşfedilmiştir. “Navigasyonlu gençlik” kavramsallaştırması bu bağlamda ortaya konulan soyutlama olmuştur. Bu kavramsallaştırmanın temellendirilmesi hususunda bulgular; teknolojinin kullanımı, başarıyı değerlendirme biçimi, rekabet, sorumluluk ve çalışma kültürü ile özgürlük ve huzur konularındaki görüşler ekseninde ele alınıp yorumlanmıştır.

Kuramsal Çerçeve

Sosyal bilimlerde, nesilleri belirlemeyle ilgili olarak yaş grupları gibi biyolojik yaşam dönemlerini merkeze alan yaklaşımlardan ziyade yaş gibi biyolojik ve demografik yönleri sosyo-kültürel ve bağlam ile birlikte düşünme eğilimi göze çarpmaktadır. Mannheim (1952) nesilleri; paylaşılan zaman, sosyo-kültürel ortam ve tarihsel çerçeve bağlamında ele almış ve yaşanan dönemin ortak şahitliği minvalinde değerlendirmiştir. Benzer şekilde Eisenstadt da “yaş grupları”nı biyolojik nitelikleriyle değil, kendine özgü değerler ve kabuller gibi ortak özellikler üzerinden, yani sosyal yöndeki yapılaşma halleriyle ele almış ve kültürel farklılığın yaş tabakalaşmalarındaki rolüne dikkati çekmiştir (Burcu, 1998:128).

Nesil çalışmalarının genel olarak ortak kalıpları resmetmeye yönelik amaçlar taşıdıklarını, ancak nesillerle ilgili saptamaların kesin verilere dayalı doğrular olmadığını, aynı nesiller içerisinde de farklılıkların olabileceğini; dolayısıyla da nesillerle ilgili tanımları birer bakış açısı olarak kabul etmek ve genellemelerden kaçınmak gerektiğini (Karahasan, 2018:19-20) belirtmek gerekir. Farklı tarihsel dönemlerde yaşayan ve o dönemin koşullarını dikkate alarak; değer yargıları, yönelimleri, duygu ve düşünceleri bakımından ortalama yirmi yıllık döngülerle ABD’deki gençliğini ele alan Strauss ve Howe (1991), altı nesil sıralamıştır. Bunlar; “Kayıp Nesil” (1883-1900 yılları arasında doğanlar), “En Büyük Nesil” (1900-1924), “Sessiz Nesil” (1925-1945), “Baby Boomers” (1946-1946), “X Nesli” (1965-1980) ve “Y Nesli (Millennials)” (1980-1995/2000) şeklindedir. 1995 veya 2000 sonrası doğanlar ise “Z Nesli” olarak 2010 sonrasında doğanlar ise “Alfa Nesli” şeklinde adlandırılmıştır (Karahasan, 2018:23-32). Bu makale kapsamında odaklandığımız gençlik nesli “Z Nesli”dir. Y Nesli ile yeni teknolojik yenilikleri, sözcülemi akıllı cihazları kullanmak açısından benzerlikler taşıyor olsalar da Z Nesli çocuklarının bir önceki kuşağa göre bu süreci daha yoğun yaşadığını söyleyebiliriz. Gelişmiş bilgisayarlar dışında, tabletlerle, akıllı cep telefonları ile erken yaşta tanışan bu nesil, teknolojiyi bir araç olarak kullanmaktan öte, onu her şeyi birbirine bağlayan bir unsur olarak bir yaşam biçimi olarak benimsemiş ve artan iletişim ile etkileşim düzeylerinden ötürü ilk küresel nesil şeklinde kavranmıştır (Karahasan, 2018: 31). Bütün bunlarla birlikte nesilleri birbirinden ayıran etkenler de hızla değişmektedir. Yeni teknolojiler, internet üzerinden yeni sosyal medya uygulamaları (veya yapay zekâ) gibi farklı iletişim ve etkileşim biçimleri; yeni davranış, düşün ve kültür kalıplarını beraberinde getirmektedir. Ancak bu değişim, her ne kadar ağ ilişkileriyle küresel bir eğilim olsa da yerelin sosyolojik

özgünlüğünden kaynaklı olarak her coğrafyada ve de her toplumsal alanda farklı nitelikte yaşanabilmektedir. Kuşaklar arasındaki kültürel farklılıklar da bunun önemli bir boyutudur. Özellikle ebeveynlerin kendi kültürel anlayışlarına uygun şekilde çocuklarını yetiştirme istekleri ile yeni neslin karakter ve gelecek planları, davranış kodları uyuşmayabilmektedir. Dolayısıyla bugünün gençliğini ve özel olarak da üniversite hayatındaki gençliği ele alma konusunda geniş bir sosyolojik perspektife ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın genel sosyolojik perspektifi eleştirel teori içinde konumlanan Habermas'ın (2001a) İletişimsel Eylem Kuramı'nda dile getirmiş olduğu eleştirel yaklaşım ile toplumsal karakter analizlerinin bir sentezidir.

Habermas, Frankfurt Okulu'nun geliştirmiş olduğu Marksist ve Weberci yorumların sentezini kendi döneminin güncel durumunu anlamaya ve yorumlamaya çalışır ve bu eleştirel teoriyi daha derinleştirmek istemiştir. Toplumu makro ve mikro düzeyde işleyen kompleks bir "sistem" ve "yaşam dünyası" olarak tanımladığı eksenlerin bir bileşimi olarak ele alan Habermas, insanların uygun koşullarda hem özgür davranabilme gücüne, yani iradeye hem de kontrol altına alınabilme durumuna dikkati çeker (Cuff vd., 2013:367-368). Araçsal aklın modern toplumun her alanına nüfuz ettiğini kabul etmekle birlikte özgürleştirici aklın tamamen araçsal akla tabi olduğuna dair kötümser bakışa mesafeli durmuş, rasyonelleşme biçimini eleştirmiş ancak aklın gücüne inanmıştır. Onun iletişimsel eylem, yaşam dünyası, sistem ile yaşam dünyasının ayrışması, sosyal bütünlüşme ve işlevsel bütünlüşme kavramlarıyla ortaya koyduğu teorik hat, bugünün gençliğin içinde bulunduğu durumu anlamaya ve açıklamaya da yardımcı olacak anahtar setler olarak düşünülebilir.

Habermas (2001b:42) "iletişimsel eylem"den, simgelerle sağlanan bir etkileşimi, yani en az iki kişi tarafından anlaşılabilir karşılıklı davranış beklentileri içeren zorunlu geçerli normlara uyan eylemi anladığını belirtmiştir. Ek olarak, analitik düzlemde; toplumun kurumsal çerçevesi veya sosyo-kültürel yaşam dünyası ile bunun içine gömülü olan amaç-rasyonel eylemin alt-sistemleri arasında ayırım yapmıştır. Eylemler kurumsal çerçevede belirlendiğinde yaptırımlı, karşılıklı şekilde sınırlanmış davranış beklentileri tarafından yönlendirilmiş olduğunu, ama ikincisi tarafından belirlenmişlerse eğer araçsal ve stratejik eylemin örneklerini izlediklerini ifade etmiştir. Diğer taraftan, toplumsal evrimi farklılaşma olayı olarak anladığını belirten Habermas (2001a:586), sistem ile yaşam dünyasının¹/yaşama evreninin; birinin karmaşıklığından ve diğerinin de rasyonelliğinin artması ile birlikte birbirlerinden farklılaştıklarını ya da ayrıştıklarını belirtir. Araçsal akıl sistemde açığa çıkmış ve giderek tahakküm edici gücü geliştikçe yaşam dünyasını da kendine göre yeniden şekillendirmiştir. Toplumsal sistemin araçsal akıl temelinde rasyonelleşmesi, yaşam dünyasını da kendi amacına uygun değiştirmesi veya denetim

1 Yaşam dünyası kavramını Husserl'den ödünç alarak geliştiren Habermas (2001a), bu kavramla kişiler arasındaki ilişkilerin, iletişimlerin, karşılıklı geliştirilen anlayışların, koordinasyonların ve fırsatların ortamı, yani iletişimsel aklın ve de eylemin yuvası olarak düşünür.

altına almasını beraberinde getirmiştir. Rasyonelleşme arttıkça farklılaşma da derinleşmiş, yaşam dünyasının işlevsel ihtiyaçlar temelindeki bütünleşmesi, yani işlevsel bütünleşme dolayısıyla sistem bağımsız, özerk bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Yaşam dünyasının ile sistemin bağının kopması iletişimsel eylemin aksamasına sebebiyet verebildiği gibi yaşam dünyasının sömürgeleştirilmesine de yol açabilmiştir (Habermas, 2001a:769). Yaşam dünyasının sömürgeleştirilmesi, teknik ve bilimsel bilginin gelişmesi veya teknik rasyonelleşme sürecinin bir parçası olarak sistemin patolojik sonuçlar doğurtmakta olduğuna değinmiştir. Bilim ve tekniğin kapitalist ilişki sisteminde ideolojikleşmesi ve teknik bilincin hakim eğilim haline geldiği bu evrede (Habermas, 2001b) araçsal aklın belirleyiciliğine dikkati çekmiştir. “Endüstriyel olarak ilerlemiş toplumlar, normlar tarafından yürütülen değil dış çekicilik tarafından yönlendirilen bir davranış kontrolü modeline uyuyor görünmektedirler” ifadesini kullanan Habermas (2001b:55-56) modern toplumun sosyopsikolojik işareti olarak otoriter kişilikten ziyade üst-ben’in yapısıyla karakterize edilmesine ve bu noktada teknokratik bilincin bulanıklaştırıcı ideolojik gücüne işaret etmiştir.

Habermas’ın kavram setlerinden yola çıkarak, araştırmada odaklanmakta olduğumuz Z Neslinin yeni teknolojileri işlevsel bütünleşmenin önemli parçası olarak nasıl kullandığı ve böylece yaşam dünyalarının araçsal aklın tahakkümü altında nasıl sömürgeleştiği betimlenebilir. Bu etkileşim olgusunda nasıl bir toplumsal karakterin inşa olduğu üzerinde durulabilir. Önemli bir husus da Habermas’ın da üzerinde sıklıkla durmuş olduğu, yaşam dünyasının sömürgeleştirilmesine karşın bireyin direnç gösterebilme, kolektif özgürleştirici tutum gücünü koruyabilme imkanının varlığıdır. Sözelimi teknolojinin bugünkü dünyada bir taraftan eşitsiz, bilinçleri sömürgeleştiren, tüketime ve yeni denetim sistemlerine dayalı kapitalist zihin anlamında araçsal akıl biçimlendirebilirken bir imkân olarak da özgürleştirebilmektedir. Dolayısıyla teknoloji ve diğer araçlar bir çeşit farmakon olarak düşünülebilir. Yani zehir ve panzehir taraflarını da içinde barındıran son derece dinamik bir süreçtir. Z nesli ve sonrasının hem teknolojiden kopmama isteği hem de yüz yüze iletişimi elden bırakmama tutkusu bunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Eğitim süreçlerindeki tüm sosyalleşme biçimleri, yani yaşam dünyasının yeni kültürel çerçevesi bu ekseninde yorumlanabilir. Bugünkü gençliğin toplumsal karakterini belirttiğimiz kuramsal çerçevede irdelerken Reisman, Glazer ve Denney’in (2016) toplumsal karakter analizleri yol gösterici olabilir. Bunlardan ilki, karar verirken kültürel geleneği en önemli meşru kaynak gören “gelenek yönelimli” karakterdir. Geleneksel toplumlarda bulunmaktadır. İkincisi gelişmekte olan toplumlarda görülen ve kılavuz olarak kendi iç sesine kulak veren ve içselleştirilmiş törel jiroskopları olan “içe-yönelimli” karakterdir. Üçüncüsü ise refah ve tüketim toplumlarında görülen; beğeni ve kararlarını başkaları dikkate alarak belirleyen “dışa-yönelimli” karakterdir. Bu karakter ayırımlarını Rotter’in (1954, 1966) “içsel kontrol odaklı” ve “dışsal kontrol odaklı” karakter çözümlenmeleri ile düşünmek daha isabetli olacaktır. Araştırma bulguları, tek bir teorik çerçeveye bağlı kalınmamış, bahsi geçen teorik setler ışığında yorumlar geliştirmekle birlikte esas olarak, “navigasyonlu gençlik” olarak nitelendirdiğimiz kavramsallaştırmanın temellendirilmesi yapılmıştır.

Araştırma Deseni ve Süreci

Üniversite gençliğinin toplumsal dünyasını mikro düzeyde betimlemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel bir araştırma yöntemine dayalı şekilde gerçekleştirilmiştir. Neuman (2009:22-23) nitel araştırmacı için şunları belirtir: “büyük olasılıkla verileri aynı anda hem toplar, hem analiz eder ve hem de yorumlar; bu adımlar arasında gidip gelir. Bu adımlar esnasında var olan kurama dayanmanın yanı sıra yeni kuramlar oluşturmakla uğraşır.” Bu çalışmanın araştırma sürecinde de amaca uygun stratejiler ve teknikler kullanılarak bilgiler elde edilip analizler ve yorumlar gerçekleştirilmiştir. Araştırmada “ardışık örnekleme” modeline göre öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ardışık örnekleme, amaca yönelik örneklemeyle benzetmekle birlikte ondan önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Prensipten ziyade ardışık örneklemede, zaman ve diğer kaynak imkânları ölçüsünde örnek olayların sağlayacağı hiçbir bilgi çeşitliliği kalmayınca veya doyum noktasına erişinceye kadar gerçekleştirilen rastlantısal olmayan bir örnekleme çeşididir (Neuman, 2009:326). Bu çerçevede, üniversite gençliğinin özellikle de yeni teknolojilerle kurmakta olduğu ilişki dolayısıyla nasıl bir toplumsal karakter yarattığını açığa çıkartmak, betimlemek, analiz etmek ve yorumlamak maksadıyla nitel araştırmanın birden fazla tekniği kullanılmıştır ve bu doğrultuda gözlemler, katılımlı gözlemler ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma 2018 yılının Mart ve Haziran ayları arasında yapılmıştır. Derslerde ve genel olarak akademik ortamda üniversite gençliğini kendi doğal halinde gözlem yapma imkânından yararlanılmıştır. Bunun dışında, farklı bölümlerden, farklı sınıflardan toplam 18 öğrenci ile yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda sosyoloji öğrencileri kendi doğal ortamında gözlemlenirken bazıları ile derinlemesine görüşmeler de yapılmıştır. Sosyoloji dışında, iktisat, Türk dili ve edebiyatı, halkla ilişkiler, makine mühendisliği, maliye ve mimarlık bölümlerinden öğrenciler ile de derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bölüm farklılığı dışında sınıf farklılığı da gözlemlenmiştir.

Çalışmanın inceleme düzeyi mikro, kuramlaştırma yönü genel olarak tümevarımcı doğrultuda olmakla birlikte esasında makro düzeydeki gençliğin toplumsal karakterini mikro alanda keşfetmeye yöneliktir. Araştırma, her ne kadar nitel araştırmanın yeni kavramsal ve kuramsal yorumların inşasına dayalı olsa da ve genelleştirme imkânı vermese de, bazı eğilimleri tespit etmede ve yorumlamada önemli olanaklar sunmuştur. Öğrencilerin kendi deneyimlerini yorumlama ve anlamlandırma biçimleri, genel olarak bugünün gençliği ile ilgili değerlendirmelere önemli referanslar sunmaktadır.

Araştırmada görüşme yapılan kişilerin yaşları 18 ile 24 arasındadır. Cinsiyet bakımından 7 erkek, 11 kadındır. Erkekler “E” ile başlayan kodlar ile, kadınlar ise “K” ile başlayan kodlar ile yazılmıştır. Yaşları ve bölümleri de parantez içerisinde belirtilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılar Hakkında Bilgiler

Katılımcı Kodu	Cinsiyeti	Yaşı	Bölümü
E1	Erkek	22	Sosyoloji
E2	Erkek	22	Sosyoloji
E1	Erkek	22	Makine Müh.
E4	Erkek	22	Sosyoloji
E5	Erkek	23	Makine Müh.
E6	Erkek	18	Sosyoloji
E7	Erkek	22	Halkla İlişkiler
K1	Kadın	21	Türk Dili ve Edb.
K2	Kadın	22	Sosyoloji
K3	Kadın	22	Sosyoloji
K8	Kadın	22	Sosyoloji
K5	Kadın	20	Türk Dili ve Edb.
K6	Kadın	23	İktisat
K7	Kadın	23	Mimarlık
K8	Kadın	22	Sosyoloji
K9	Kadın	20	Maliye
K10	Kadın	22	Sosyoloji
K11	Kadın	24	Türk Dili ve Edb.

Bir Yaşam Biçimi Olarak Teknolojinin Kullanımı

1995 sonrası doğan Z Nesli bireylerin öncekilerden farklı olarak teknoloji ile fazla içli dışlı olduğunu görmekteyiz. Schawbel (2014), Türkiye'nin de içinde bulunduğu ülkeler bazındaki araştırma bulgularından hareketle, Y Nesli ile birlikte Z Neslinin ortak eğilimlerinde teknolojinin önemli bir yere sahip olduğu, dikkatleri dağıttığı, buna karşın yüz yüze görüşme isteği oranının yüksek olduğu vurgulanmıştır. Keza Z Neslinde kendi işinin patronu olma eğiliminin de yüksek olduğunu belirtmiştir. Karahasan'ın (2018:72-73) Türkiye'deki 15-24 yaş grubu üzerine yapmış olduğu çalışmada, dünyadaki diğer yaşlılara benzer şekilde teknolojiyle büyümekte olduğu, özellikle de akıllı telefonların giderek hayatın merkezine girmekte olduğu görülmüştür. Ancak kullanım biçimi ve

gelişmelerden haberdarlık açısından Batılı ülkelerden farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Teknoloji kullanımıyla ilgili bazı bulgular şöyledir: % 84'ü bilgisayar oyunu oynamamış, % 97'si e-kitap okumamıştır. Araştırmada gençlerin % 90'ı internet kullandığını, % 48'i gece uyurken cep telefonunu başucuna koyduğunu ifade etmiştir. İnternet konusunda % 95'lik kesim akıllı cep telefonlarını tercih ettiğini, sosyal medya kullanımında % 70 Instagram, % 69 Facebook kullandığını, iletişim kurma konusunda % 81'nin WhatsApp'ı tercih ettiğini belirtmiştir (Karahasan, 2018:72-77).

Gençlerin dünyasında internetin artık en önemli iletişim araçlarından ve öğrenme kaynaklarından biri haline gelmekte olduğunu söyleyebiliriz. Akademik açıdan, makale, e-kitap ve tez gibi kaynaklara erişim konusunda internet gençlerin ilk tercihleri arasındadır. Bunun dışında dil öğrenmek gibi diğer bilgi kaynağı işlevleriyle de kullanıldığı görülmektedir. Haber takip etmek, yorumlarda bulunmak, sosyal medyayı takip etmek ya da paylaşımlarda bulunmak, alışveriş yapmak, video izlemek, oyun oynamak gibi eğlence kaynağı olarak da internet vazgeçilmez arasında girmiş gibidir. Dolayısıyla internet çok yönlü kaynakların bir birleşimi olduğu için en önemli sosyalleşme aracı haline dönüşmüştür. İletişim kurma, bilgiye erişim ve paylaşma, alışveriş yapma, eğlenme gibi çok farklı imkânların tek bir cihaz üzerinden gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Teknolojinin bu doğrultudaki işlevleri dolayısıyla ortaya çıkan davranış biçimlerinin “teknoloji yönelimli” veya “teknolo-yönelimli” olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum Habermas'ın (2001b) işaret etmiş olduğu teknik rasyonelleşmenin, araçsal aklın gelişmiş yeni bir veçhesi olarak yorumlanabilir. Karahasan'ın (2018) da vurguladığı gibi bugünün gençliğinde teknoloji bir araç değil, bir yaşama biçimi olarak yer edinmektedir. Dolayısıyla bugünkü gençliği anlamaya çalışırken teknolojinin üstlendiği işlevi, bireyin yaşam dünyasındaki yeri dolayısıyla değerlendirmek gerekir.

Araştırmada, katılımcıların hemen hemen hepsi internete çok sık girdiğini belirtmiştir. Derste girdiklerini belirtenler de olmuştur. Keza çoğunluk, kendisi girmese bile derste girenlere şahitlik ettiğini ifade etmiştir. Özellikle sosyal bilimlerde okuyan öğrencilerin (siyaset bilimi, sosyoloji) ekseriyetinin makaleleri internetten okumayı tercih ettiğini söyleyebiliriz.

Araştırmada, katılımcılara sorulan “ne yaparken zamanın geçtiğini fark etmezsiniz?” sorusuna çoğunluk “sosyal medyada vakit geçirmek” cevabı verilmiştir. Bunun dışında sevgilisiyle vakit geçirmeyi, kitap okumayı, film seyretmeyi, oyun oynamayı belirtenler de olmuştur. Genel olarak akıllı cep telefonu üzerinden etkileşime girmek ya da eğlenmek daha ağır basmaktadır diyebiliriz. Yüz yüze etkileşimlerin en çok keyif alınan fiillerde giderek irtifa kaybettiğini görmekteyiz. Teknoloji aracılığıyla etkileşim artmakta ancak sanal boyutla sınırlı kalmaktadır. İnternette en çok instagram, twitter ve facebook gibi sosyal medya alanları rağbet görmektedir.

İnternet kullanımıyla ilgili katılımcılardan bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“İnternet doğru kullanıldığı takdirde faydalı ancak bölümüm gereği derslerimde internet yerine kütüphane ve kendi asıl kaynaklarımdan yararlanmayı tercih ediyorum” (K1, 22 yaşında, Türk Dili ve Edebiyatı)

“İnternet üniversite gençleri için araştırmalarda ve ödevlerde vazgeçilmezdir.” (E3, 22 yaşında, Makine Mühendisliği)

“Kitap okumak çok zaman alıcı oluyor ve uzun süreç olduğu için internetteki kısa ve öz bilgilerden faydalanıyorum her ders için.” (E2, 22 yaşında, Sosyoloji)

“İnternet olmazsa olmazlarımdandır. Sınav haftalarımda genellikle internetteki videolardan veya dokümanlardan yararlanmaktayım. Onun dışında ilgimi çeken konular üzerine makaleleri de internetten üzerinden bulup okuyorum.” (K2, 22 yaşında, Sosyoloji)

“Çok önemli kesinlikle internetsiz bir hayat düşünemiyorum. Genel olarak ödev hazırlarken internetten faydalanırım akademik makaleler falan bulmam daha kolay ve hızlı oluyor.” (K3, 22 yaşında, Sosyoloji)

Genel olarak katılımcıların tamamında internet kullanımının yoğun olduğunu söyleyebiliriz. Çevresindekilerin internetle ne kadar ve nasıl vakit geçirdikleriyle ilgili soruya ise tamamına yakını internetin sosyal çevrelerinde çok yaygın halde kullanıldığını ve çoğunluğunun vakitlerini sosyal medyada ya da sohbet programlarında geçirdiğini, derslerde de bu kullanımın çok yaygın olduğunu belirtmişlerdir. İnternet bağımlısı olduklarını özellikle ifade etmişlerdir.

Katılımcılara sorulan “uzun süre internetsiz yaşayabilir misiniz?” sorusuna asla yaşayamayacağını ve kendisi için vazgeçilmez olduğunu belirtenler olmakla birlikte günümüz koşullarında vazgeçilmez olsa da onsuz yaşayabileceğini ifade edenler de olmuştur. Ancak kendisi “yaşayabilirim” demesine karşı çevresindeki kişilerin asla yaşayamayacağını belirtenler de söz konusudur. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri ve gözlemleri şu şekildedir:

“Uzun süre internetsiz yaşayamam, çünkü iletişimimi büyük oranda buradan sağlıyorum. Vazgeçilmez değil, olmasa da alternatif ararım. Ama internetin vazgeçilmez olduğunu söyleyen arkadaşlarım var. Olmadığın da büyük bir eksiklik duyuyorlar. Her dakika telefonu elinde olan öğrenciler var yüz yüze ilişki kurmaktan aciz duruma gelebiliyorlar (E4, 22 yaşında, sosyoloji)

“Eğer ilgimi çekebilecek konulara sahip kitaplar varsa internetsiz kalabilirim ama yoksa asla internetsiz kalamam. Çoğu arkadaşım internet paketi bitince kendini sosyal hayattan dışlanmış olarak görmekte.” (K2, 22 yaşında, sosyoloji)

“Bazen telefonda internet kullanım kotam doluyor ve köyde oluyorum, bu durumlarda aklım sürekli internete gidebiliyor. Bu durumda yaşayamazdım sanırım. Diğer öğrencilerin de böyle, yani yaşayamayacaklarını düşünüyorum.” (K4, 25 yaşında, Sosyoloji)

İnternete girilmediği anlarda internette neler olup bittiğine dair merak aslında başkalarının hayatına ilişkin merakın tipik bir görünümü olarak görülebilir. Başkalarının hayatına dair merakın kültürel bir bağlamı olduğu kuşkusuzdur. Keza sıradan birey, başkalarının hayatını merak ettiği kadar, kendi hayatının da merak edildiğinin farkında olacak şekilde hareket edebilmektedir. Meraklandırmak arzusunun getirmiş olduğu hissiyatı da buna

eklediğimizde, internetin yeni bir kültürel haz dünyasına dönüştüğünü söyleyebiliriz. Paylaşılan bir anı, hikâyeyi, fotoğrafı veyahut yazıyı kendi takipçilerinin beğenisine sunmak ve alınan beğeniyle orantılı şekilde benlik algısını güçlendirme eğiliminin yeni genç kuşağın önemli karakterlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Benlik inşalarının sahnesine dönüşmeye başlayan sosyal medyadaki etkileşimler, pek çok isim tarafından Descartes'in "cogito ergo sum" (düşünüyorum, o halde varım) sözünü uyarlayacak şekilde tanımlanmaya başlamıştır. Söz gelimi Türkoğlu (2017) "dijito ergo sum (dijitalim, öyleyse varım)", Şişman (2017) "paylaşıyorum, o halde varım", Eco (2017) ise twitter'daki paylaşımlardan hareketle "twito ergo sum" şeklinde tanımlamada bulunmuştur. Sosyal medya odaklı etkileşimleri tanımlamaları "beğeniliyorum, o halde varım", "paylaşıyorum, o halde varım", "takip ediliyorum, o halde varım", "fark ediliyorum, o halde varım" şeklinde çeşitlendirebilmek mümkündür. Sosyal medyadaki etkileşimlerin, takip etmelerin ya da anlık hallerin takip edilme arzusuna dair temalar, geleneksel "dikizleme kültürü"nü bir uzantısı veya özel bir formu olarak da değerlendirilebilir. Ancak farklı olan durum, bunun yeni kuşaklar tarafından farklı kültür ve kimlik inşaları üzerinden hayat bulmasıdır.

Önemli bir bulgu da teknolojinin kullanımının ve ona bağımlılığın artmasının dikkat dağınıklığını da beraberinde getirmiş olmasıdır. Akademik ortamda ders esnasında derse odaklanamamaktan veya bir konuya çalışırken dikkatinin dağılmasında, aklının bir köşesinde iletişim araçlarındaki mesajların, beğenmelerin, yorumların olmasının önemli bir payı olduğu söylenebilir.

İnterneti akademik amaç doğrultusunda kullanma noktasında katılımcılar içindeki sosyal bilimcilerin daha fazla eğilim gösterdiğini görmekteyiz. Elektrik-elektronik, mimarlık gibi bölümlerde iletişim, eğlence maksatlı kullanım daha yaygındır. Uygulamalı bölümlerde bu yönde eğilimin düşük olması anlamlı sayılabilir. E-dergilerin yaygınlaşması, ansiklopedik bilgilerle ilgili sitelerin artmış olması ve ödev sitelerinin varlığı gibi hususlar, sosyal bilimlerdeki öğrencilerin ilgisini internete daha fazla çekebilmektedir. Ancak dikkat çeken husus, sosyal bilimlerde basılı metinlere ilginin giderek azalmakta olmasıdır. Derslerdeki gözlemler de bu yöndedir. Söz gelimi 10 yıl öncesiyile kıyasladığımızda dönem başında dersle ilgili izlekler paylaşılmakta ve kaynakların isimleri sadece yer almaktaydı. Kaynaklara erişim öğrencilere bırakılmaktaydı. Buna mukabil son zamanlarda ders izlekleri ile birlikte yazılı kaynaklar da öğrencilere ulaştırılabilir halde sunulmasına rağmen çoğunluğun okumadığı gözlemlenmiştir. Haftalık okumaları gerçekleştirerek derse gelen öğrenci oranı çok az sayıdadır. Diğer derslerin sorumlu öğretim üyelerinin gözlemleri de bu yöndedir. Sınavlara hazırlık sürecinde ise yine çoğu öğrencinin söz konusu kaynakları okuyan kişilerin çıkartmış olduğu özetlerden istifade etmekte olduğu da sıklıkla karşılaşılan bir durum olmuştur. Klasik tarzda soruların sorulduğu sınavlarda verilen cevapların birbirine benzer ifade tarzları içermesi buna örnek verilebilir. Ders işleyişi esnasında dersi takip etme, derse katılım ve not tutma biçimlerinde de buna benzer bir durum söz konusudur.

Önemli bir başka boyut, ödevlerin hazırlanmasında başvuru kaynakların çoğunlukla internet kaynaklarına dayanmasıdır. İlk deneyimlerde internetteki ansiklopediler, sözlükler gibi erişimi kolay ancak bilimselliği tartışmalı alanlardan yararlanmaların yaygın olduğu

gözlemlenmiştir. Derslerde bu tip uyarlar yapılmasına karşın bu yaygınlık azalsa bile devam edegelmıştır. Olduğu gibi kesip kopyalayanlar azımsanmayacak düzeyde olmuştur. Hatta bunu yaparken hiçbir şekilde gözden geçirip okuma yapmadan sunanlara bile rastlanmıştır. Çoğunluk için geçerli olmasa bile bu tür etik dışı eğilimlere rastlanabilmektedir.

Araştırmada, katılımcılara sorulan dersi nasıl takip edip not tuttuklarıyla ilgili soruya, kadın öğrencilerin çoğunluğu not uttuğunu ifade etmiş, ancak yine büyük bölümü cep telefonuna ses kaydı aldığını da ifade etmiştir. Yazarak çalışma alışkanlığı olanlarda not tutma eğilimi yüksektir. Beşeri bilimlerde kadın oranının yüksek oluşu, cinsiyete göre yorumlamayı güçleştirirse de gerek görüşmelerde, gerekse gözlemlerde sayıca erkek öğrenci az olsa bile yine de not tutan erkek öğrencilere çok az rastlanmıştır. Not tutmayanlar, çoğunlukla sınav öncesi hazır notlardan istifade ettiklerini belirtmişlerdir. Derslerde bu durum gözlemlenebilir olmakla birlikte sınav öncesi fotokopi salonundaki yoğunluklarda da bunu görebilmek mümkün olmuştur.

Not tutmak yerine not tutanlardan hazır not almak önceki dönemlerde de klasikleşmiş bir durumdur. Ancak husus, cep telefonlarının ses kaydı alma özelliklerinden dolayı ses kaydının giderek daha fazla tercih edilmekte olduğudur. Bu yöntemi tercih edenlerin ifade ettikleri gerekçe ise öğretim üyesinin hızıdır.

Akıllı cep telefonlarının artık her öğrencide olması ve ders esnasında bile telefonla ilgilenme gibi durumlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Uyarılar sonrasında telefonlar kaldırılrsa da 20-25 dakikalık gibi bir sürenin ardından bazılarında yine telefonla ilgilenme durumları gözlemlenmiştir. Öte yandan, ses kaydına güvenerek derse yoğunlaşma düşüklükleri olabileceği de üzerinde durulması gereken noktalardandır.

Başarıya Bakış: Rekabet Odaklılık

“Başarı”, modern toplumsal hayatı anlatan önemli kodlardan biridir ve toplumsal değişmeye, zihinsel gelişmeye bağlı olarak farklı anlamlar alabilmektedir. Bugünün üniversite gençliğinin toplumsal karakterini betimleme noktasında da “başarı”ya bakış ve onu anlamlandırma biçimi önemli bir veri olarak kabul edilebilir. Görüşme gerçekleştirilen katılımcılar içinde başarıyı; inanmak, mutlu olduğu şeyi yapmak, azimli olmak, düzenli ve disiplinli çalışmak, hırslı olmak gibi ifadeleri kullananlar söz konusu olmuştur. Genel betimleyici görüşlerden biri şöyledir:

“Azimli olmak gerekiyor başarı için. Önce bir hedef ve amacın olmalı ki o yolda ilerleyebilsin inan. Neyle uğraştığını bilmeli. Başarılı olmak için kimsenin bir şey yaptığı yok, en azından kendi okulum için söyleyebilirim bunu. Tek amaç okulu bitirmek ve iş bulabilmek. Başarı bu değil, iş bulunca başarıya ulaşılmış olunmayacak sistemin bir parçası olarak devam ediliyor. Başarı, sistemin bir parçası olarak hedefe ulaşmaksa onlar için başarıya ulaşılmış olacaktır.” (K8, 22 yaşında, Sosyoloji)

Yukarıdaki yorum, derslerde ve akademik ortamda da gözlemlenen bir olgudur. Nitekim katılımcılara çevrelerindeki öğrencilerin başarı durumunu nasıl gördükleriyle ilgili

soruya Makine mühendisliğinden bir öğrenci (E5) şu cevabı vermiştir: “Derste hocanın yazdıklarını ezberleyip dersten geçmek başarı sayılıyor maalesef.” Diğer öğrencilere göre kendi başarısını değerlendirmek de önemli bir husustur. Rekabetin nota indirmediği ve diğerlerinin aldığı nota göre kendi başarının değerlendirildiği bir olgu söz konusudur.

Z Nesli ile ilgili olarak araştırmalarda internet ve sosyal mecralar ile birbirine bağlı ama yalnız olduklarına dair değerlendirmeler de mevcuttur. Batı’daki nesillerle ilgili araştırmalarda sadece para kazanmayı değil, çevrelerine yararlı işler yapmayı, geleceklerini kendileri oluşturmayı, topluma katkı sunmayı ve bundan dolayı birlikte çalışıp üretmeye önem verdikleri ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise aile ve yakın çevrenin sağladığı konfor alanında sınavlar yüksek puan almak ve bir diploma sahibi olmak amacıyla birbirleriyle kıyasıya yarış halindedirler (Karahasan, 2018:143). Bu konfor alanı ve aynı zamanda çetin rekabet merkezlilik, “navigasyonlu gençlik” olarak ortaya koyduğumuz kavramsallaştırmanın da önemli temellendirmelerinden birini oluşturmaktadır.

Başarılı olmak konusunda ailenin en önemli destekleyici faktör olduğunu belirtenlerin sayısı da yüksektir. Yani bireyler arasında işbirliğinden ziyade aile daha işlevsel bir rol üstlenmektedir. Bu durum, aileye olan bağımlılığın bir çeşit navigasyonluk rolü üstlendiğine dair temellendirmeyi de desteklemektedir.

Bugünkü gençlikte, eğitim almak, öğrenmek, kendini bilişsel anlamda geliştirmek ve meslek idealleri gerçekleştirmek niyetinden ziyade sadece dersi geçmek veya daha genel anlamda sadece diplomayı alıp mezun olmak daha baskın eğilim olmaktadır. Konuyla ilgili olarak Bozkurt Güvenç’in emeklilik yıllarında bir özel üniversitedeki deneyimini aktaran Atay (2017), öğrencilerin ders için okuma listesi veren Bozkurt’a şu ifadeleri kullandığını belirtmiştir: “Hocam, biz buraya okuyup yazma öğrenmeye değil, diploma almaya geldik. Bizim kitap okuyacak vaktimiz olsaydı zaten buraya gelmezdik. Siz zaten bu kitapları okumuşsunuz. Bize bunların bir özetini verseniz, biz de o özetleri çalışıp sınava girsek olmaz mı?”

Kitap okumak, hatta onu didik didik etmek ve ondan notlar alıp değerlendirme yazılarını kaleme almak gibi performansların kendisinden beklendiği bir sosyal bilim öğrencisinin giderek buna zıt istikamette yol almakta oluşu hemen hemen her akademik ortamda gözlemlenmeye başlanmış bir olgu olmaktadır. Hazıra alışmanın getirmiş olduğu böylesi kolaycı tutumların ne akademik açıdan analitik düşünmeyi ve bilgiden yeni bilgiler türetme yollarının keşfini ne de sorunları araştırma ve çözme becerisini geliştirdiğini söyleyebiliriz. Önceki başlıklarda dikkat çektiğimiz teknolojiye bağımlılık ve rekabetçi tutumların gelişimi de dikkate alırsak, Fromm’un (1998) üzerinde durmuş olduğu tüketici odaklı “üretici olmayan kişilik yönelmeleri” ile “kendi güçlerini, potansiyelini kullanarak özgürleşmeyi anlamlı kılan “üretici yönelme” şeklindeki kişilik ayırımında, araştırdığımız gençlikte birincisinin lehine bir durumun daha ağır basmakta olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle teknolojinin kullanımında üretmek doğrultusunda değil, tüketmek (iletişim ve eğlence gibi) odaklı eğilimin baskın olması, bunun tipik göstergesidir.

Sorunlarla Baş Etme Stratejileri

Karşılaşılan sorunlarla baş etme gücüne baktığımızda, katılımcıların çoğunluğu öncelikle kendi kendine çözmeyi denediğini ancak sorunun niteliğine ve çözme potansiyeline göre kendisine yakın gördüğü sosyal çevreden ya da aileden destek aldığını görmekteyiz. Kendi kendine çözme yatkınlığından bahsediliyor oluşu “birey” merkezli ve özerk kişilikli bir tutumun yaygınlaşmış olmasından ziyade insanlar arasındaki güvensizlikten kaynaklanmakta olduğunu söyleyebiliriz. Zira başkalarının kendilerinden ne kadar sorunlarını paylaşıp çözüm bekleedikleriyle ilgili soruya önemli oranda katılımcı bunun fazla olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla söylem düzeyinden farklı bir sorun çözme stratejisi geliştirilmektedir.

“Eğer bir sorunum olursa bunu ilk olarak kendim çözmek isterim, çevremden yardım almaya çalışmam. Çözemezsem eğer ikinci aşama olarak çevreme başvururum. Çevremde ailemden yardım alırım. Aslında çok da beklentim olmaz, kendim çözemiyorsam ailem nasıl çözecek tecrübe tabi ki önemli bir etmen ama onlar sadece yol gösterebilirler sorunu çözecek olan yine kendim oluyorum.” (K8, 22 yaşında, Sosyoloji)

“Kendim çözerim” ifadelerinin birey-yönelimli bir karaktere yormamak gerektiğinden bahsetmiştik. Bunun güvensizliğe dayalı ilişkilerden kaynaklı olabileceğine dair şu örnek önemli bir veridir:

“Sorunlar konusunda kimseye güvenmem, benim sorunumu benim kadar benimseyecek biri ancak rol yapıyor olabilir. Bundan dolayı kendim halletmeyi tercih ederim. Çevremden aldığım yardımlar beni her zaman hayal kırıklığına uğrattı.” (E6, 18 yaşında, Sosyoloji)

Arkadaşlarının hangi sorunlarla ve ne sıklıkla kendilerinden yardım istediğiyle ilgili soruya genellikle yakın ilişkilerden kaynaklı sorunlar, derslerle ve hocalarla ilgili sorular ile para konuları şeklinde cevaplandırılmıştır.

“Tam bir Pollyanna olduğum söyleniyor bu yüzden yardım istiyorlar sanırım hep olumlu bakmaya çalışıyorum. Derslerle ilgili olarak ve da aşk (erkek arkadaş ya da kız arkadaş) sorunlarıyla ilgili oluyor genelde.” (K8, 22 yaşında, Sosyoloji)

Öte yandan, çıkar odaklı ilişkilerin daha yaygın olduğunu belirtenler de söz konusudur. Özellikle not alışverişi ve ödevler konusunda buna sıklıkla dikkat çekilmiştir. Bu durum daha önce dile getirmiş olduğumu rekabetçi anlayışın en önemli görüntülerinden biri olmaktadır.

“Ailem arkadaşlarım başarılı olduğum ya da olmadığım her konuda destekçilerim oluyor. Sorunların çözümünde de başvuruyorum.” (K11, 24 yaşında, Türk Dili ve Edebiyatı)

Gençlerde aileye/ebeveynlere güven yüksektir. İdol olarak da ilk sıradadırlar. Dolayısıyla sorunların çözümü noktasında da en çok onlara güven duyulmaktadır. Bu durum, dış kontrol odaklı kişiliğin de kültürel çerçevelerinden biri olmaktadır. Kavramsallaştırmaya çalıştığımız navigasyonlu olma halinin en önemli ayağı aile ile ilişkide ortaya çıkmakta,

bir sisteme dönüşmekte ve yaşam dünyası bu mantıkla şekillenmektedir. Gençlerin ailelerine olan bağlılığında geleneksel kültürün etkisi kadar maddi bağımlılığın da etkisi büyüktür. Karahasan'ın (2018:84-85) da yapılan araştırma bulgularına dikkat çektiği gibi Türkiye'de gençlerin büyük çoğunluğunun aileye maddi açıdan bağımlılık taşıdığını ortaya koymaktadır. Gençlerin, bu yüzden aile ile çatışmaktan kaçındığına vurgular yapılmıştır. Bu araştırmada da gençlerin aile ile çatışmaktan kaçındığı, bilakis sorunların çözümü konusunda önemli başvuru kaynakları olarak onları gördüğü keşfedilmiştir. Birey yönelimliliğe dair sorun çözümü dile getirilmiş olsa da bu durum sosyal çevre ile yaşanan sorunlardan ötürü duyulan güvensizlikten kaynaklıdır. Bu noktada aile en güvenilir kurumsal mekanizma olmaktadır.

Sorumluluk Bilinci ve Çalışma Kültürü

Kişisel hayatlarında ne kadar sorumluluk aldıklarıyla ilgili sorulara katılımcıların çoğunluğu sorumluluk aldığını ve bundan hoşnut olduğunu belirtmiştir.

“Sorumluluk alırım çünkü olgunlaştırıyor insanı.” (E1, 22 yaşında, Siyaset Bilimi)

“Ben hayatımı da böyle yaşıyorum hep bir sorumluluk var gibi hayatın için de ve bir şeyde sorumluluk alınacaksa bunda hep gönüllü olurum çünkü tam tamına yapacağıma inanırım sanki benden başkası tam yapamaz ve hata olmasın diye oluyor sanırım.” (K8, 22 yaşında, Sosyoloji)

“Çok sorumluluk almıyorum ama almak hoşuma gidiyor.” (E4, 22 yaşında, Sosyoloji)

Sorumluluk istencinde ve sorumluluk duygusunda olumlu bir eğilimin olduğu keşfedilmekle birlikte bunun ne derece pratiğe dayandığıyla ilgili sorularda ise daha farklı bir manzara karşımıza çıkmaktadır. Örneğin ders çalışma düzeni (özellikle sınavlara) veya ödevlerini hazırlamaya dair sorulara şu cevaplar alınmıştır.

“Sınavlara çalışmayı genelde son güne bırakanlardayım.” (K5, 20 yaşında, Türk Dili ve Edebiyatı)

“Sorumluluk sahibi bir insanım ama dersler dışında öyleyim sanırım diğer sorumluluklardan derslere olan sorumluluğa vakit kalmıyor.” (K8, 22 yaşında, Sosyoloji)

“Son güne bıraksam da sorumluluk sahibi olduğumu düşünüyorum ezberci olmaktan kaçınıp mantığı kavramaya çalışırım ve genelde başarılı da olduğumu da söyleyebilirim, günü gününe çalışan insanlardan da daha yüksek akademik ortalamaya sahibim.” (E3, 22 yaşında, Makine Mühendisliği)

Katılımcıların çoğunluğu özellikle sınavlarda son güne bırakanlardan olduğunu belirtmiştir. Ancak derslerde düzenli not tutan ya da dersi takip edenlerin başarı durumları ve sorumluluk bilinçleri, diğerlerine göre daha gelişkindir diyebiliriz. Derslerdeki (sosyoloji derslerinde) gözlemlerde ise öğrencilerin çok azının haftalık okumaları günü güne yaptıklarına şahit olunmuştur. Ödevler konusunda ise günü gününe teslim edenler çoğunluktadır. Öncesinde teslim edip dönütler almak isteyenlere de sıklıkla rastlanmıştır ancak bu kesim azınlıktadır. Genel olarak baktığımızda, derslerde daha başarılı olan öğrencilerin sorumluluk bilinci

gelişmiş, düzenli çalışan, dersi takip edenler olduğunu söyleyebiliriz. Sınavlarda, derse katılımı düşük olanlar içinde de başarılı sonuçlar elde edenler olmuştur ancak aynı kişilerin ödevler konusunda benzer performanslar göstermedikleri de başka bir vakıadır.

Son güne bırakmanın toplumsal ve kültürel bir davranış şekli olduğu bir gerçektir. Görüşmelerin yapıldığı farklı bölümlerdeki öğrenciler arasında bu alışkanlığın yaygın olduğunu görmekteyiz. Derslerle ve genel olarak akademik başarı hususunda beklenen sorumlulukların yerine getirilmesinde ve motivasyon kaynaklarına baktığımızda okunan bölümün toplumsal itibarı ve istihdam alanındaki olanakları gibi dışsal faktörlerin de önemli rol oynadığını söyleyebiliriz. Söz gelimi beşeri bilimlerde mezun olduktan sonra geleceğe dair belirsizlik, derslere ilgiyi, katılımı ve sorumluluk alma gücünü de doğrudan etkileyebilmektedir. Geleceğin bugünü belirleme bilincinin devreye girdiği bir gerekçelendirmenin söz konusu olduğunu bu noktada belirtmek gerekir.

Bireysel mi yoksa daha çok grup halinde mi çalışmayı tercih ettikleriyle ilgili soruya ilişkin olarak, çoğunluk bireysel ve masa başında çalışmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Grup çalışmalarının özellikle yaşanan anlaşmazlıklar gerekçe gösterilmektedir. Ancak ortam olarak kütüphane ya da çalışma odası ortamı da fazla motivasyonu arttıran bir durum olduğu göze çarpmaktadır.

“Kesinlikle bireysel çalışırım. Grup içerisinde mutlaka uyum sağlayamayan insanlar veya mükemmel yapmak için değil de yapmak için yapmaya çalışan insanlar olacaktır. Bu çok korkutucu. Genel olarak çalışma düzenim bireyseldir. Ders anlatacağım zaman grup içerisinde anlatırım ve kendi anladıklarımı da pekiştirmiş olurum.” (E6, 18 yaşında, sosyoloji)

Özgürlük ve Huzur

Gençlik, genel olarak özgürlük istenciyle bilinir. Kuşaklar arası çatışmada en çok öne çıkan hususlardandır. Bağımsız olma, istediği gibi seçebilme ve hareket edebilme gibi temalar, her dönemin karakterine göre anlam kazanmıştır. Modernleşme süreçlerinde söz konusu temaların gençlik tarafından daha fazla savunulduğu tarihte görülmüştür. Ancak Türkiye'nin hem özgün coğrafi konumu, hem de içsel ve bölgesel gelişmeler gençliğin bu konulara bakışını da etkileyebilmektedir. Tekinsizlik ve güvensizlik, bu noktada özgürlük algısını ve yorumunu da değiştirebilmektedir. Bu noktada “huzur” kavramı da, en az özgürlük kadar önemli bir değer haline dönüşmüş gibidir. Araştırmada, katılımcıların genel olarak ikisine de değer biçtiğini görmekteyiz. Özgürlüğü daha çok önemseyenler azınlıkta değildir ancak ağırlıklı olarak mutlu olmanın huzurdan geçtiğine dair bir kanaatin hakim olduğunu söyleyebiliriz.

“Özgürlük demeyi çok isterdim sanırım ama ya huzur olmasaydı? Orda huzuru seçiyorum. Eğer huzurluysam mutluyumdur ve mutlu olmak önemli bir şey huzurlu olduğum bir ortamda özgürlüğüm ne kadar kısıtlanıyor olabilir ki.” (K8, 22 yaşında, Sosyoloji)

“Özgür olmadan insan huzurlu olamaz galiba bence, o yüzden özgürlük önemli diyorum.” (K5, 23 yaşında, Türk Dili ve Edebiyatı)

“Özgürlük çünkü ben özgür olduğum zaman huzurlu olurum.” (K6, 21 yaşında, İktisat)

“Huzurlu olmak daha önceliklidir çünkü özgürlük toplumda başkasının özgürlüğünü kısıtladığın anda biter kurallara uymadan huzurlu olunacağını da sanmıyorum kısıtlı olsam bile huzur benim için önce gelir.” (E2, 20 yaşında, Sosyoloji)

“Özgürlük öncelikli bence çünkü ben aile hayatımda zaten sürekli huzursuzluk yaşıyorum (huzursuzluğun kaynağı ben değilim) ve bu duruma alıştım o yüzden özgür olmak her manada özgür olmak daha öncelikli. Hem maddi açıdan hem de aile ve sosyal hayat açısından bir insan özgür olmalı, kimsenin gölgesinde kalmamalı.” (K4, 25 yaşında, Sosyoloji)

“Huzur” a yapılan vurgu, aynı zamanda toplumsal uyum mekanizmalarına da örtük bir onay anlamını taşıdığını da söyleyebiliriz. Egemen toplumsal değer sisteminden kopuş eğilimi çok fazla baskın olmadığı gibi bir sonuç görülebilir. Diğer taraftan ise “huzur” u tercih etmesine karşın son derece “yenilikçi” olduğunu belirtenler de çoğunluktadır. Dolayısıyla yeniliğe açık, ancak güveni de elden bırakmak istemeyen, birden fazla yönü aynı anda taşıyabilen bir karakter karşımıza çıkmaktadır.

“Özgürlük” kavramını aynı zamanda kendini ne kadar “bağımsız” ya da “özerk” gördüğüyle ilgili değerlendirmek gerekir. Bazı görüşler şu şekildedir:

“%30 bağımsız hissediyorum” (K7, 23 yaşında, Mimarlık)

“Kendimi bağımsız ve özgür hissediyorum. Sıkmayacak, engelleyecek boyutta olmayan ilgi rahatsız etmiyor beni” (E3, 22 yaşında, Makine Mühendisliği)

“Bağımsız hissetmiyorum çünkü genel olarak ataerkil toplumda yaşadığımız ve zorunlu olduğumuz için bağımsızlığımız aile ya da çevre otorite sahibinin işlevini kaybettiği anda ortaya çıkıyor. Her konuda baskı ve ilgiye katlanamıyorum fakat ilgisizlikte memnun edici değildir yerine göre planım varsa ilgi rahatsız eder Planım yok ve yardıma muhtaçsam ilgi ve desteğe memnun olurum.” (E2, 20 yaşında, Sosyoloji)

“Kendimi hiç bağımsız hissetmiyorum köy çocuğuyum ben doğal olarak her yaptığım şeyin hesabını vermem gerekiyor. Bu beni rahatsız ediyor ama yapacak bir şeyim yok.” (K3, 22 yaşında, Sosyoloji)

“Genelde yapmaya çalışıyorum ama seyahat etmek de sevdiğim bir şey bunu yapamıyorum maddi durum ve bunun yanında aile baskısı buna engel.” (K8, 22 yaşında, Sosyoloji)

Kendini son derece bağımsız hissedenler olduğu gibi, bulunduğu ortam itibarıyla ve maddi ilişkiler ölçüsünde pek fazla bağımsız olmadığını belirtenler de bulunmaktadır. Ailenin ve çevrenin ilgisi genel olarak güç ve motivasyon kaynağı olarak görülmektedir. Diğer taraftan aşırı ilgiden ise bir hoşnutsuzluk söz konusudur. Bu durum, yeni neslin daha hassas bireylerden oluşmakta olduğuna, son derece duygusal bir yapıya sahip olduğuna dair işaretlerdir.

Diğer taraftan katılımcılar, istedikleri şeyleri yapma konusunda herhangi bir kısıtlamaya ya da engellemeye maruz kalıp kalmadıklarıyla ilgili soruya farklı cevaplar verilmiştir. Kısıtlamaya maruz kaldığını ifade edenler ağırlıklı olarak aile ve sosyal çevreyi işaret etmiştir. Aile ortamına kıyasla üniversite ortamında görelî olarak daha rahat bir durumun olduğu göze çarpmaktadır. Geleneksel yapıya ve toplumsal kontrol mekanizmalarına vurgu ön plandadır. Başka bir önemli veri de ekonomik imkânsızların buna çok fazla el vermemesidir.

“Üniversitedeyken yapıyorum istediğimi, örneğin akşam dışarda olmam gibi. Eve geldiğimde bunu yapamayacağım çünkü geleneksel bir aile yapım var.” (K3, 22 yaşında, Sosyoloji)

Günümüz toplumunda teknolojinin çok yönlü olumlu işlevleri yanında bir de yeni bir denetim mekanizmasını inşa ettiği de bir gerçektir. Öğrenciler, yüz yüze ilişkilerdeki denetimler dışında, internetin aynı zamanda bir denetleme aracı olmasından dolayı bundan rahatsızlık duyup duymadıklarıyla ilgili soruya farklı cevaplar vermişlerdir. Çoğunluk denetleniyor olduğunun farkındadır. Kimi buna göre hareket ettiğini, zira özgüveninin yüksek olduğunu, kimisi de özgür iletişim adına bundan rahatsızlık duyduğunu ifade etmiştir.

“Yüz yüze ilişkilerde sorun değil, fakat internet ortamında denetlenmek beni çok fazla rahatsız ediyor.” (E6, 18 yaşında, Sosyoloji)

Denetlendiklerinin farkında olmalarına rağmen internetsiz de yapamamaktadırlar. Habermas’ın (2001a) vurgulamış olduğu yaşam dünyasının sömürgeleştirilmesinin bir yönünü teknik araçlarla sağlanan denetimin teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Toplumsal kontrolün yeni bir yüzü olan internet, tüketim odaklı bir anlayışla bilincin sömürgeleştirilmesinde işlevler üstlenebilmektedir. Yeni nesil hem bu durumun farkındadır hem de bundan vazgeçememektedir.

Navigasyonlu Gençlik

Reisman, Glazer ve Denney (2016) Batı toplumları özelinde ve toplumsal evrim temelinde; nüfus değişimi ve toplumsal yapı değişimi bağlamında üç toplumsal karakter teması ortaya koymuşlardır. Buna göre, yüksek nüfuslu toplumsal zamanda geleneklere uyum gösteren “gelenek-yönelimli” karakter baskın olmuştur. Toplumsal karakter, toplumun geleneklerine bağımlılığa göre kodlanmıştır. Geçici nüfus artışının yaşandığı toplumda ise içselleştirilmiş hedeflere meyilli bireylerin “iç yönelimli toplum” modelinde var ettiği “içe-yönelimli” toplumsal karakter hâkim olmuştur. Son olarak nüfusun gerilemeye başladığı evrede ise uyumu gözetken, diğerlerinin beklenti ve tercihlerine duyarlı “dışa-yönelimli” toplumsal karakter ortaya çıkmıştır (Reisman, Glazer ve Denney, 2016:28-29). Genel olarak ilki geleneksel toplumlara, ikincisi sanayi toplumlara, üçüncüsü ise sanayi sonrası toplumlara karşılık gelen baskın toplumsal karakterlerdir. Max Weber’in sosyolojik çözümlemede kullandığı “ideal tipler” gibi kavranmışlardır. Dolayısıyla aralarında katı bir ayırımın olmadığını, ancak belli başlı sınırların olduğunu da belirtmek gerekir. Toplulukların gelişmelerine göre ortaya çıkan bu üç toplumsal karakterin özellikle içe-yönelimli ve dışa-yönelimli olanları, bu makalenin konusu olan bugünün üniversite gençliğinin toplumsal

karakterini anlama noktasında açıklama araçları olarak kullanılabilir. Ancak bu üç toplumsal karakterin esas olarak Batı toplumlarının gelişim evrelerinin türevleri olduğunu ve Türkiye'nin söz konusu aşamalarda özgünlükleri olduğunu da vurgulamak gerekir. Bundan hareketle, birebir uyarılama şeklinde değil de daha çok bazı özelliklerin çıkışması anlamında kullanışlı kavramlaştırmalar olduğunu not etmek gerekir.

Gelenek yönelimine bağımlı toplumdaki iç yönelimli topluma doğru gidildikçe birey üzerindeki birincil kontrol mekanizmalarının zayıfladığını, daha açık bir topluma uygun bir psikolojik mekanizmanın gençlerin sosyal davranışında üretildiğini belirten Reisman, Glazer ve Denney (2016:36), bunu “psikolojik jiroskop” ile açıklamaktadırlar. Bu cihaz aile ve diğer otoritelerce kurulmakta ve zamanla “içe-yönelimli” bireyin kullanımına bırakılır. Gelenek artık bireyi yönetmiyor olsa da mekanizma çalışmaya devam etmektedir. İçe-yönelimli birey, sosyalleşme sürecindeki tüm öğrenme biçimlerinde idealist bir çerçeveyi içselleştirmiştir. Dönemin toplumsal ruhu uzmanlaşmayı, mesleği, edebiyat ve sanata ilgi duymayı, bireyselliği beklemektedir. Diğer taraftan birey de kendi yaşamında hedeflediği ideallere ulaşmaya yönelik bir motivasyon içindedir. Dolayısıyla iki tarafı dengelemek zorundadır. Bir nevi “içsel jiroskop” a sahiptir birey. Üretim odaklıdır. Fordist üretimin hakim olduğu toplumsal ruhun karakteridir bu. Kurumsallaşmış pratikleri söz konusudur. Sınırlar belirgindir. “Dışa-yönelimli” karakterin egemen olduğu post-fordist dönemde ise üretimden ziyade tüketime yönelik bir tanımlama ve anlamlandırma hakimdir. Endişeli rekabetin egemen olduğu bu tipte sınırlar esnektir. Grup uyumuna yönelik tüketim eğilimleri göze çarpar. İçe-yönelimli birey ne kadar “ahlakçı” ise dışa-yönelimli birey o kadar “yorumcu”dur. Diğerleri ile yan yana olmasa bile kitle iletişim araçlarıyla, medyayla onların varlığını duyar, bu yüzden “yalnız kalabalık”tır (Reisman, Glazer ve Denney, 2016).

Reisman, Glazer ve Denney (2016) bu çözümlerini içeren eserlerini 1961’da yayınlamışlardı. O dönemdeki teknolojik gelişmeleri ve toplumsal etkilerini dikkate alarak “dışa-yönelimli” karakteri betimlemişlerdi. Ebeveynlerin, öğretmenlerin, akran gruplarının, matbaanın, medya gibi yeni masalcıların karakter inşasındaki rolüne dikkat çekmişlerdi. Sözelimi matbaa içe-yönelimli karakterin sosyalleşme işlevinde anlam kazanmışken, medya dışa-yönelimli karakterin inşasında önemli rol oynamıştır. Bu analizler Amerikan toplumu için geçerli olsa da bazı yönlerden bugünün toplumunu ve Türkiye'nin bugünkü gençliğini anlama noktasında da önemli izahlar taşımaktadır. Elbette bugüne baktığımızda pek çok boyutta daha farklı biçimde bir toplumsal yapı söz konusudur. Yeni kitle iletişim araçları ve internet günümüz “bilgi toplumu”nun en önemli göstergeleri ve yeni toplumsal etkileşim ağları olmuşlardır. Türkiye gibi ülkelerin küreselleşen bu kültürde eşitsiz bir konumda olduğunu da belirtmek gerekir. Gerek küresel düzeydeki makro gelişmeler, gerekse Türkiye özgülündeki toplumsal yapı dikkate alındığında, bugünün gençliğinde dışa-yönelimli durumun çok ötesine geçen bir toplumsal karakter karşımıza çıkmaktadır. Ancak tüketim odaklılık açısından baktığımızda ise dışa-yönelimliliğin özelliklerini önemli oranda taşıdığını da söylemek gerekir. Dışa-yönelimliliğin ötesinde derken, onun değerler sistemini az çok taşıyan, dış kontrol odaklı kişilik eğilimlerini bununla kaynaştıran ama giderek gelişen teknolojiyle de çok fazla yakın temasta olan, “tekno-yönelimli” bir karakteri kast etmekteyiz. “Navigasyonlu gençlik” tanımlaması da dışa ve tekno-yönelime sahip bugünün gençliğini ifade etmek için kullanılmıştır.

Navigasyon (Türkçesiyle “yol kılavuzu”), bilindiği üzere, günümüz teknolojisinde GPS sinyalleri kullanılarak ve uydu fotoğrafları ile karasal taramalar dolayısıyla bir noktadan başka bir noktaya gitmek için en uygun yolu tarif eden (sesli ve görüntülü) bir uygulama sistemidir. Belirtilen adrese, en kısa ve en hızlı şekilde ulaştıran navigasyon, donanım, yazılım ve harita sistemleri ile işlem göstermektedir. Araçla gidildiğinde tarif edilen yoldan sapılsa bile yeniden alternatifini sunar, aracın hızı artsa bile ona uyumlu hızda tarif etmeye devam eder ve haritada sürekli en uygun hattı ortaya çıkarır. Daha sağlıklı yol tarifi için bu yazılımın sürekli güncellenmesi gerekmektedir. Keza güncellenme, uygulamanın alt sistemlerinin veya diğer bileşenlerinin de eş güdümlü güncellemesiyle daha sağlıklı işlem yapabilir hale gelmektedir. Navigasyon, jiroskop sensörlerini de içinde barındırır. Navigasyon artık her akıllı telefon kullananın cebinde değildir sadece, aynı zamanda onun yaşam pratiğine dair de bir kılavuzdur. Onu bir metafor olarak bugünün gençliğini anlama ve açıklama noktasında kullanabileceğimiz gibi navigasyonu var eden teknolojinin artık bir yaşam tarzı olarak yeni nesil tarafından benimsenmesinin getirdiği bilişsel yapı, davranış modeli ile teknolojinin çalışma düzeni arasındaki eşbiçimliliğe de dikkat çekebiliriz. Daha detaylandırarak olursak, Z Nesli olarak ortaya konan gençliğin teknolojiyi bir yaşam tarzı olarak benimsemesinin tipik bazı davranışlardan biri aynı anda gerek aynı uygulamada, gerekse başka uygulamalarla birden fazla kişi ile iletişim kurabilmesidir. Aynı anda birden fazla meşgulliyet zihinsel dünyayı daha karmaşıklaştırdığı gibi dikkat dağınıklığını da beraberinde getirmektedir. Sınıfta derse odaklanamamasının arka planında teknolojiyi bu şekilde yaşam tarzı olarak kullanmasının payı büyüktür. Nasıl ki navigasyon uygulaması sürekli güncellenmek durumundaysa, gençlik de teknolojik yenilik gibi kendini daima güncellemek durumunda hissetmektedir. Dolayısıyla dışsallaştırılmış bir sosyal tazyik söz konusudur. Kendi kendine hedefler belirlemek yerine dışsal durumda ortaya çıkan ama kolektif olarak herkesin inşa ettiği etkileşimin kılavuzluğunda hareket etmeyi tercih etmektedir. Geleneksel açıdan ailenin sunduğu tüm imkanlar ve konforun bir devamı olarak teknoloji kullanılmaktadır. Ailenin işlevini üstlenen teknolojinin yerine bir zaman sonra yaşam koşullarının almaya başlaması da tesadüf olmamaktadır.

Genel olarak bugünün gençliğinin pek çok pratiği navigasyon nazarında teknolojiye havale ettiğini, hatta teknolojinin toplumsal belleğin yerine geçtiğini söyleyebiliriz. Araştırmamızın bazı somut verilerinden bunu detaylandırmamız mümkün. Söz gelimi çalışma stiliyle ilgili olarak öğrencilerin şu ifadeleri dikkate değerdir:

“Ben grup çalışmasına inanmıyorum çünkü iş bölümü ile çalışma bireyi diğer konulara köreltiyor. Ben bütün konularda tek basıma çalışmaya meyilliyim yanlış ya da eksik de olsa böyle. Sadece bu yönüm grubun herkese eşit miktarda sağlayacağı ortak çıkar ise grup çalışması da olabilir. Ortam olarak sesli ve görüntülü ortamı tercih ediyorum çünkü dış dünya ile kendimi kesme eğilimi yaratıp kendimi bir anda konuya yönlendiriyorum çoğu zaman sınava başlamadan 15 dakika önce sınıfta çalışmayı bile tercih ettiğim olmuştur çünkü zorunluluk otoritesi yaratıp kendi oluşturduğum baskıyı yönetmek daha kolay oluyor. Çalışma düzenim ise genelde gece 1’den sabah 10’a kadar olan aralığı seviyorum dinç kalmak içinde sevdiğim şarkılar ile eşlik ediyorum çalışmaya.” (E2, 20 yaşında, Sosyoloji)

“Toplu halde çalışmayı daha çok seviyorum çalışan insanları gördükçe ben de motive oluyorum.” (K3, 22 yaşında, Sosyoloji)

İçeriden dışarıya doğru değil de dışarıdan içe doğru motivasyon sağlama veya kendini disipline etme açısından dış-yönelimli eğilimlerin olduğunu görmekteyiz. İçsel denetim genel olarak dışsal dolayısıyla tesis edilmektedir. Başkaları bireyin motivasyon kaynağı, başka bir ifadeyle onun navigasyonu olmaktadır. Özellikle akranlarla kurulan etkileşimle ortaya çıkan kültürle anlamlandırılan bu motivasyonun, öğretim dönemlerinde ve hatta çocukluk yıllarından beri içselleştirilmiş bir eğilim olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Kendi hayatlarını ne kadar planladıkları ve bu planlara ne kadar uyduklarıyla ilgili olarak da pek çok öğrencinin planlar tasarladığını ancak genellikle bunlara uymadığını belirtmeleri de kendi kendilerinin navigasyonunu geliştirmek yerine, yine bunu ortama ayak uydurma babında, diğerlerine göre rota belirlemelerine örnek verilebilir.

Genel olarak teknolojinin, özel olarak internetin düşünce tembelliği oluşturup oluşturmadığına dair kanaat ve yorumların sorulduğu sorulara çoğu katılımcı olumlu yanıt vermiştir. Keza gözlemler de bu yöndedir. Dolayısıyla navigasyon işlevinin sadece pratikte değil, düşünce ve bilişsel gelişimde de bir karşılığının olduğunu söyleyebiliriz.

“Evet, teknoloji düşünce tembelliği oluşturuyor. Çünkü insanlar artık kolay yoldan bilgi peşindeler. Düşünmeye bile üşenir hale gelmişiz çoğumuz. Akla takılan en ufak bir sorunun yanıtı google’da rahatlıkla bulunabiliyor.” (K2, 22 yaşında, Sosyoloji)

“Katılmıyorum çünkü öğrenciler birçok farklı kaynaktan kısa sürede bilgi edinebiliyorlar ama kitaptan araştırma ve kütüphanenin varlığını da unuttuğunu ya da eski önemini azalttığını göz ardı etmemek lazım.” (K10, 22 yaşında, Sosyoloji)

Teknolojinin düşünce tembelliğine yol açtığına itiraz edenler de bulunmaktadır, ancak bunların azınlıkta olduğunu söylemek gerekir:

“Hayır, çünkü mantıklı düşünen bir insan teknoloji internetten faydalanarak düşüncelerini geliştirebilir de.” (K9, 20 yaşında, Maliye)

Tüketim odaklı kültürün egemen hale gelmesi ve teknolojinin en önemli tüketim nesnesine dönüşmesi, zihin emeğinde de hazır tüketime yol açmış gibidir. Analitik düşünmenin, sorgulayarak öğrenmenin, yeni bilgiler yaratma yolunda merakı perçinlemenin en önemli engellerinden biri haline dönüşmektedir teknolojiyi kullanma biçimi. Sorun teknolojiden ziyade onun nasıl kullanıldığıdır. Onu kullanma biçimi ise toplumun nasıl bir üretim ve tüketim ilişkileri içinde olduğu, genel olarak kültürüyle de bağlantılıdır. Ailenin ve eğitim sisteminden tutulmuş da her boyuttaki sosyalleşme örüntülerine kadar bütün toplumsal ve kültürel çerçeveler hazır alışırma ve tüketime odaklı olduğu müddetçe teknolojiye merak ve teknolojinin tembelliğine alışma eğilimi daha fazla yaygınlık kazanabilmektedir.

Türkiye özgülünde gençliğin navigasyonla hareket etmesini etkileyen sadece teknoloji değildir. Toplumsal, kültürel ve siyasal bağlam da çok etkilidir. Gençliğin bu niteliğini besleyen ve bu kültürü yeniden üreten veya besleyen çeşitli toplumsal çerçeveler söz

konusudur. Bunların en başında da kliyentalizm veyahut kayırmacılık diyebileceğimiz sistemin hala önemli bir ağırlık merkezi olmayı sürdürmesidir. Kliyentalizm ve onu tanımlayan en yakın kavramlar olarak kayırmacılık, patronaj sistem, nepotizm, patrimonyal sistemler en nihayetinde aynı kapıya çıkmaktadırlar ki bu kapı rasyonelliğin, liyakatin sadece kağıt üstünde kaldığı, enformel dayanışma ağlarının etkili olduğu ve herkesin bildiği sır misali bir kapıdır. Kendi emeğiyle bir yere gelip gelemeyeceğini sorduğumuz öğrencilerin pek çoğunun verdiği cevaplar, söz konusu enformel ağların önemini ortaya koymuştur:

“Her ne kadar kendi emeğim ile bir yerlere gelebileceğimi düşünsem de ülkemizin bir gerçeği olan en çok dayısı olanlar hep bir yerlere gelmektedirler.” (E3, 22 yaşında, Makine Mühendisliği)

“Kendi emeğimle bir yerlere gelebilirim ancak ülkemizde başarıya çok önem verilmiyor. Ülkeme faydalı olabilirim ama bunu nasıl yapabileceğim konusunda çok fikrim yok destek de yok. Okumanın dışında önüme “adam kayırma” gibi zorluklarda çıkıyor. Haksız rekabet olduğu için emeğimiz görmezden geliniyor, bu yüzden sistem bizi birilerinden yardım almaya itiyor.” (E4, 22 yaşında, Sosyoloji)

“Kendi emeğim ile gelebileceğim yer sınırlıdır. Öyle olduğunu inkâr etmek istesem de yolun sonunda elimden tutacak bir kişi veya bir sosyal mekanizma olması gerekiyor.” (E6, 18 yaşında, Sosyoloji)

Bir yerde “adamının”, “dayının”, “tanıdığın” olması, bazı önemli kapıların kolaylıkla açılmasını sağlayabilmektedir. Hemşerilik, particilik, ideolojik birliktelikler, etnik aidiyetler, tarikat-cemaat merkezli dinsel örgütlenmeler gibi pek çok enformel dayanışma ağı, Türkiye koşullarında kliyentalizmi besleyen kurumsallaşmalar olmuşlardır. Bu ağlar bireyin toplumsal konum elde edebilmek için binmesi gereken “sosyal asansör”ler olmuşlardır. En sıradan bir genç bile bu toplumsal bilgiyi bilerek hareket etmektedir. Zira ya bir şekilde deneyimlemiştir bunu ya da bu bilgi aktarılmıştır ona. Hatta bunu üniversitede de tecrübe etmektedir. Bir öğrencinin sosyal çevresi genişledikçe ve güven kazandıkça dayanışmayla birtakım kazanımlar elde edebilmesi olasıdır. Üniversite hayatı da çok geniş ölçekli enformel dayanışma ağlarının temsilcilerini taşır. Söz konusu enformel dayanışma ağları da bireyin hareket kabiliyetini sınırladığı ölçüde ona aynı zamanda navigasyon işlevi sunmaktadır. Şayet kişi, çocukluğundan itibaren tüketime ve hazıra alışarak büyümüşse söz konusu ağlar sayesinde yükselebile umudu taşıyarak bu ağlara katılım konusunda hazır hale gelme ihtimali de yüksek olabilmektedir. Eğitimin modern toplumda sınıf atlama ve meslek edinme gibi amaçlar için en önemli araçlarından biri olmasına karşın buna uygun ortama sahip olamamak, yani sosyal eşitsizlik koşulları içinde olmak, bu türden ağların güçlenmesini de beraberinde getirmektedir. Bu noktada Merton’ın (1968) toplumsal sistem içerisinde, kültürel amaçlar ile kurumsal araçlar arasındaki kopukluktan dolayı ortaya çıkan “anomi” kavramını anımsamak ve anomie durumunda kişilerin amaçlarını gerçekleştirmek için işlevsel seçeneklere ya da alternatiflere yönelerek “yenilikçilik” geliştirebileceklerine dair teorisini anımsamak yararlı olacaktır. Zira Türkiye’de özellikle dar gelirli ailelerin kültürel amaç olarak çocuklarının iyi eğitim almalarını istediklerini, yani kültürel amaç

olarak eğitimin önemsendiğini ancak sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumlarından ötürü amaca uygun araçlardan yoksun oldukları bir gerçeklik söz konusudur. Dolayısıyla amaçları gerçekleştirmek adına ve yenilikçilik anlamında enformel dayanışma ağlarını işlevsel alternatif (barınma-yurt ve burs gibi konular başta olmak üzere ilerleyen yıllarda iş sahibi olmak gibi olanaklarla devam edebilmektedir) olarak kullandıklarını belirtmek gerekir. Sosyo-ekonomik eşitsizliklerle birlikte kültürel sermaye birikimi açısından yaşanan eşitsizlik de söz konusu alternatiflerin kültürel sermaye, simgesel sermaye gibi hazır sermaye kalıpları sağlama işlevleriyle önemli hale geldiklerini söyleyebiliriz. Ancak bu mekanizmaların belirli amaçlar için başvurulmuş araçlar iken zamanla sistemde içerisinde güçlü hale gelmeleri ve özerkleşmeleri, yani amaç haline dönüşmeleri, yenilikçiliğin yerine şekilcilik almasını beraberinde getirmiştir. Böylece hazır itibar ve sosyal sermaye yapıları olarak statü merkezlerine dönüşmüşlerdir. Dolayısıyla bu yapılar, özellikle alt sınıf ailelerin çocukları için navigasyon hatlarından biri olmuşlardır. Niğde örneğindeki araştırma sürecinde de bu mekanizmalar içinde çok sayıda öğrencinin yer aldığı gözlemlenmiştir.

Bireysel emeğin, liyakatin değersiz hale dönüştüğünü gören, deneyimleyen bir öğrencinin akademik başarı dışında “adam kayırma” ile de mücadele etmek zorunda kalacağını farkında olması navigasyon mantığını besleyen husus olabilmektedir. Böylece bireysel ve özgür düşünce ikincilleştirilebilmekte; yaratıcı davranış ve idealist olma gibi hedefler ile bunları besleyen değerler sistemi tali hale dönüştürülebilmektedir. Teknoloji, nasıl düşünce tembelliğine sebebiyet verebiliyorsa, enformel dayanışma ağlarının etkililiği de öğrencinin akademik ilgisinde, motivasyonunda ve sosyal etkileşim biçimlerinde tembelliğe yol açabilmektedir. Nihayetinde bireyin önüne hazır yemek verilmekte ve birey buna alıştırılmaktadır. Navigasyon gibi hazır bir rota çizilmektedir. Bireyi çevreleyen, ona yön veren ve onu pasif kılan bütün bu mekanizmalar bir nevi “sosyal navigasyon²” yaratmış gibidir. Sosyal navigasyonla hareket eden bireyde dış kontrol odaklılık daha güçlü ve belirleyici bir karakter olmaktadır. Böylesi bir ortamda birey özerkliğinden uzaklaşmakta ve özerkliğinden korkacak şekilde davranmaktadır. Bu durumda Gruen’in (2004:35) “öz iradenin yerine yabancı bir iradenin konması” olarak tarif ettiği özerklik işlevinin kaybı yaşanmaktadır. Özerkliğin iradesinin başka bir iradeye gönüllü devri, aynı zamanda her türlü sorumluluğun da devriyle anlam kazanmaktadır. Bu noktada psikolojide Rotter’in (1954) “kontrol/denetim odağı” ekseninde bireylerin sorumlulukları yüklenme biçimlerine göre kişiliğe yönelik yapmış olduğu kavramsallaştırmalar konumuz açısından da son derece kullanışlıdır.

Bireylerin kendi davranışlarını kontrol etme ve değerlendirme biçimi ile davranışların sonuçları arasında kurdukları bağlantıya göre odaklanan bu ayırmada iki yönelim ortaya konulmuştur. İçsel ve dışsal yönelimli kontrol odaklarına göre kişiliğin boyutlarını ortaya koymaya çalışan Rotter (1966) bunları daha sistemli analiz etmek için ölçek de geliştirmiştir. Ortaya koyduğu davranışın olumlu ya da olumsuz sonuçlarını kendi denetimi ile açıklayan bireyler “iç kontrol odaklı” bir yönelime sahiptirler. İç kontrol odaklı birey, karşı karşıya

2 İlk olarak Dourish ve Chalmers’in dile getirmiş olduğu “sosyal navigasyon” terimi esas olarak bilgi alanında gezinmek için başka insanların yardımıyla ortak bir yol inşasına gönderme yaparken burada kullandığımız anlam ise, bireyi kuşatıcı ve yönlendirici mekanizmalar bütünü ifade edecek şekilde bir metafordur sadece.

kaldığı sorunların üstesinden gelmeye yönelik birtakım stratejiler geliştirmiştir. Emeğini ortaya koyarken, başarıya dönük edimlerde bulunurken ve problemleri çözerken iç motivasyonu daha yüksektir. Dış kontrol odaklı bireyler ise davranışları, edimleri ve ortaya çıkan olayları kendi sorumluluklarında değil dışsal öğelerde (şans, kader, kısmet veya diğer insanlar) ararlar ve ona göre yorumlar geliştirirler. Yaşadıkları sorunları dış etkenlere bağladıkları gibi bunların üstesinden gelmeye yönelik eylem repertuvarları da sınırlıdır. Dolayısıyla çaresizlik eğilimi de yüksektir. İç kontrol odaklı kişilik yöneliminde daha aktif bir sorumluluk bilinci hâkim iken, dış kontrol odaklı yönelimde daha pasif bir tutum söz konusudur. İkisi arasında nesnel dünyada bariz bir ayırımın olmadığını, bunun analitik bir ayırım olduğunu belirtmemiz gerekir. Eğitim sürecindeki gençlerde iki kişilik yöneliminden hangisinin geçerli olduğunu araştırmak son derece güçtür. Saracaloğlu ve diğer isimlerin (2016) beden eğitimi öğretmenleri adayları üzerine yaptıkları araştırmada her ne kadar iç kontrol odaklı bireylerin oranının yüksek olduğu tespit edilmişse de, bunun söylem ile pratik uyumu açısından ve daha genel sosyo-kültürel çerçeve ile diğer bağlamlar dikkate alınıp değerlendirildiğinde başka bir manzara karşımıza çıkar.

“Her koyun kendi bacağından asılır” sözünün bir bakıma, iç kontrol odaklı kişiliğin/karakterin özelliklerine göndermede bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu araştırmada iç kontrol odaklı kişiliğe yatkın bireylerin keşfedildiği söylenebilir. Ancak gerek görüşmelerde, gerekse gözlemlerde ve gerekse Türkiye'nin kültürel çerçevesinde dış kontrol odaklı kişilik yapılarının daha ağır bastığını söyleyebiliriz. Örneğin araştırmada bireysel sorumluluk bilinci ve sorun çözme becerisi ile ilgili konularda, görüşmeciler kendileri için daha iç kontrol odaklı bir izlenim vermelerine karşın yakın çevrelerindekiyle ilgili cevaplarda daha çok dış kontrol odaklı kişilik izlenimlerini aktarmışlardır. Başka bir örnek de derslerde öğrencilerin çoğunluğunun derslerdeki sorumlulukları çok fazla yerine getirmemeleri ama buna karşın öyleymiş gibi davranmaya meyilli olmalarıdır. Esasında kolektif veya örgütlü bir sorumsuzluk hali, aksi istikamette yine kolektif bir biçimde söyleme dönüştürülebilmektedir. Gençlerde, sorumluluk önemsenmesine karşın ağırlıklı olarak sorumluluğun başkalarına devredildiği bir kültürel dünya söz konusudur. Kimi zaman sınıfta not tutan birine, kimi zaman dersi anlatan hocaya ve çoğu zaman da teknolojiye devredilen sorumluluk, dış kontrol odaklılığa dair en önemli göstergeler sayılabilir. Yukarıda bahsedilen kliyalist ağlar da yine sorumluluğun rahatlıkla devredildiği mekanizmalar olmaktadır. Bu yaygın durumun kültürel bağlamı esasında sosyal öğrenme yoluyla yeni kuşaklara aktarılmakta ve onlar tarafından kendi koşullarına ve anlam dünyalarına uygun şekilde içselleştirilebilmektedir. Minör ya da majör, dış kontrol odaklılığı besleyen bütün mekanizmalar, navigasyon işlevini üstlenmektedirler. Her yeni kuşak, söz konusu navigasyonun güncellenmiş halini yaşamak durumunda kalmaktadır. Zira toplumsal yapının kültürel ve bilişsel işletim sistemi hala aynıdır ve dış kontrol odaklılığın itibarını arttırmaya yöneliktir. Toplumsal kontrol ve uyum mekanizmaları bu doğrultudadır. Dolayısıyla her koyunun kendi bacağından asıldığı bir durum yerine tıpkı Mina Urgan'ın ifade ettiği gibi “her koyun herkesin bacağından asılır!” (akt. Kuyuş, 1999) misali bir durum ve bu duruma uygun bir toplumsal karakter söz konusu olmaktadır.

Bütün bu betimlemeler dışında, gelecekle ilgili sorularda ise çoğunluk umutlu olduğunu ve kendini iyi bir yerde göreceğini ifade etmesine karşın az da olsa umutsuz olduğunu ve özellikle teknoloji bağımlılığının olumlu bir gelecek sunmadığını ifade edenlerin olduğunu da eklemek gerekir.

Sonuç

1990'ların başında doğan kuşak, çoğunlukla bilgisayarla sosyalleşirken 1990'ların sonunda ve 2000'lerin başında doğanlar ise bilgisayarların tüm özelliklerini taşıyan akıllı cep telefonlarıyla sosyalleşerek büyüdüler ve büyümeye devam etmektedirler. 2010'lardan sonra doğanlar ise artık daha pratik teknolojilerle yüz yüzedirler. Her yenilik farklı bir kolektif kültürü ve bilinci inşa edebilmektedir. Diğer taraftan hangi teknoloji olursa olsun, hangi toplumda kullanılıyorsa o toplumun kültürüne göre anlam ve işlev kazanmaktadır. Dolayısıyla yeni teknolojilerin etkisi kadar bu teknolojilerin nasıl alımlandığı da önemli bir mevzudur. Bu çalışmada teknoloji merkezli olmasa bile onun etrafında örülüp toplumsal çerçevelerle etkileşimlerin günümüz üniversite gençliğinde nasıl bir toplumsal karakter inşa ettiğine bakılmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları ve makalenin imkânları ölçüsünde bazı sonuçlar üzerinde durulabilir. Nitel araştırma yöntemiyle elde edilen bu bulgular her ne kadar genelleştirilebilir olmasa da, odaklanılan meselenin tartışılması ve daha kapsamlı araştırmaların teşvik edilmesi noktasında mütevazı de olsa zenginleştirici bir katkı olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmada öne sürülebilecek en önemli sonuç, üniversitedeki genç kuşağın farkındalığının ve sorumluluk bilincinin yüksek, ancak buna karşın söyleme uygun pratiğin çok fazla gerçekleştirilmediğidir. Yani söylemde ifade edilenler eylemde çok fazla hayat bulamamaktadır. Diğer taraftan eyleme dönüştürülmesinde birtakım mekanizmaların engelleyici olduğuna dair de bir farkındalık bulunmaktadır. Başta aileye duyulan bağımlılık (maddi ve manevi) ile çeşitli kliyalist ağların sosyal asansör vazifesi görmesi gibi gerçekler, verilen emeğin liyakatle neticelenmeyebileceği endişesine yol açmakta ve bu durum içsel motivasyon yerine dışsal motivasyon kaynaklarının meşruluğunu ve dolayısıyla dış kontrol odaklı karakteri de besleyebilmektedir. Bu olgu, öğrencilerin akademik ilgilerini de olumsuz etkileyebilmektedir. Bazı bölümlerin istihdam sorunu yaşamaması da bu olumsuzluğa katkı sunabilmektedir. Bundan ötürü her genç birey, akademide ne kadar iç motivasyonu güçlü olursa olsun bu motivasyonu düşüren geniş ölçekli etmenlerin varlığından dolayı kısmen de olsa karamsarlığa düşebilmektedir. Ancak katılımcıların pek çoğunun yine de gelecekte umutlu olduklarını belirtmek gerekir. Konumuz açısından, işaret edilen kliyalist ağların makro yapıdaki varlığının dışında, mikro alanda teknolojinin kullanımı, dersleri takip etme biçimleri ve derslere çalışma kültürleri ile ilgililik biçimleri açısından genel olarak sorumlulukların çeşitli mekanizmalara devredilme eğilimi görülmektedir. Esasen bu duruma ilişkin farkındalık vardır ancak daha pasif bir konumlanış söz konusu olmaktadır. Sözü edilen mekanizmaların kılavuzluğunda ortaya çıkan bütünsel süreçlerin etkileşimiyle karakter kazanan gençlik "navigasyonlu gençlik" olarak tanımlanmıştır. Bir metafor olarak navigasyon, toplumsal ve kültürel çerçeveler ile birlikte yeni teknolojilerin kullanımıyla ortaya çıkan toplumsal karakteri betimleme açısından da son derece işlevlidir.

Gençliğe baktığımızda, ebeveynlerin bireyin çocukluk dönemlerinde üstlenmiş oldukları işlevler ile toplumsal mekanizmaların korumacılığı bugünün yeni teknolojilerine yüklenmiş gibidir. Ancak aile ile sosyal koruyucu mekanizmalar da rol ve işlevlerini hâlihazırda sürdürmektedirler. Akademik alanda bu işlevin en fazla internete yüklendiği görülmektedir. Akıllı cep telefonları ve özel olarak internetteki arama motorları, her an ulaşılabilir, el altında hazır bekletilen yeni ve sanal uzuvlar olarak işlem görmektedirler. Derslerde öğrencilerin sıralarında artık eskisi gibi kitap ve defter yerine çoğunlukla cep telefonu görülmektedir. Sadece öğrenme açısından değil, iletişim ve etkileşim kurma, eğlenme gibi sosyalleşme örüntülerinde de bu teknolojilerin sunmuş olduğu kılavuzluk egemen olmaya başlamaktadır. Teknoloji, bilgiye ulaşmanın, iletişim kurmanın aracı olarak değil, bir yaşam felsefesi olarak benimsenmiş gibidir. Araştırmada bazı bölümlerde farklılık göze çarpıyor olsa da genel eğilimler benzer istikamettedir. Cinsiyet farklılığı açısından da her iki cinsiyette de benzerlikler bulunmaktadır. Navigasyonun yol göstericiliği sadece akıllı telefonlarda, bilgisayar ya da internette değil, sosyal hayatta da inşa edilmektedir. Teknoloji yönelimli bireylerden oluşan bu yeni kuşak, üretimden ziyade tüketim odaklı sosyalleşme süreçlerinden bugüne gelmiştir. Teknoloji odaklılığın tüm dünyadaki gençleri eş zamanlı olarak sarmalaması “küresel nesil” terimini ortaya çıkartmış olsa da bu durum her coğrafyada, her kültürde farklı etkilerle cereyan etmektedir. Sosyo-ekonomik eşitsizlikler ve kültürel sermaye farklılıkları küresel, ulusal ve bölgesel düzeylerde teknolojinin kullanımında ve etkilerinde de farklılıklar doğurabilmektedir. Toplumsal eşitsizlikler içinde daha alt sınıflarda yer alanların teknolojiyi, bilgiden bilgi üretme araçlarından biri olarak değil, tüketim araçlarından, toplumsal kimliğin ve yaşam felsefesinin dayanaklarından biri olarak kullanmaları eşitsizliğin daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Niğde’de, diğer bölgelerle ve düzeylerle olan bu yöndeki eşitsizlikleri gözlemek pekâlâ mümkün olmuştur. İleri kapitalist ülkelerle kıyaslandığında bir bütün olarak Türkiye’nin sosyo-ekonomik gelişmesi, modernleşme süreci de eşitsiz koşullarda sürmektedir. Bu noktada Max Weber’in üzerinde durmuş olduğu “rasyonelleştirme” kavramını “aşağıdan rasyonelleştirme” ve “yukarıdan rasyonelleştirme” şeklinde iki eğilimle genişleten Habermas’ın (2001b) fikrinden yola çıkarak, Türkiye’de aşağıdan rasyonelleştirme eğilimleri ile yukarıdan rasyonelleştirme eğilimlerinin çok fazla uyuşmadığını belirtmek gerekir. Zira aşağıdan üretim tarzına uyum konusunda çalışmanın ve ekonomik ilişkilerin örgütlenmesi, amaç-rasyonel eylemin alt-sistemlerinin yatay genişlemesi ve alt kültürlerin bu etkileşim bağlamında amaç-rasyonel eyleme dönüştürülmesi Türkiye’de henüz yeterli olamamıştır. Yukarıdan rasyonelleştirme ise çoğunlukla devletin egemenliğinde ve kontrolünde gerçekleştirilmiş, dolayısıyla bu yöndeki siyasal erkler daha güçlü yapılar olmuş, devletin patrimonyal eğilimi daha da güç kazanmıştır. Aşağıdan rasyonelleştirme sürecinin yetersizliğini telafi eden devlet ve onun çevresindeki siyasal mekanizmalar, aynı zamanda navigasyon rolü üstlenen en büyük mekanizmalar olmuşlardır.

Bireyin özerkliğini engelleyici, öz iradesini kırıncı ve bireye yön verici makro ve mikro düzeyde bahsi geçen bütün mekanizmaları “sosyal navigasyon” gibi işlev görmektedirler. Bazen anne-baba veya bir akraba, bazen bir tanıdık, bazen bir “dayı”, bazen bir hoca, bazen bir cemaat veya başka bir sosyal yapı ve bazen de teknoloji navigasyon vazifesi görebilmektedir. Ancak bütün bu süreçler, aynı zamanda bireylerin yaşam

dünyalarını da sömürgeleştirebilmektedir. Öte yandan, teknoloji her ne kadar zihinsel sömürgeleştirici rolleriyle öne çıksa da bireylerin kendi potansiyel güçlerini ortaya koymaları, yeni etkileşimlerle stratejik eylemler geliştirmeleri bakımından da olumlu işlevler üstlenebilmektedir. Bireylerin edilgen veya pasif olmaması, bu süreçlerin farkında olmaları bu açıdan önemlidir. Niğde'deki bir öğrenci için teknoloji bu anlamda önemli fırsatlar ve imkanlar sunabilmektedir. Ancak bireylerin bunu kendi potansiyelini gerektirebilecek şekilde kullanımını sağlayacak yeterli kültürel sermaye birikimi henüz ortaya konulmuş değildir. Bunun için daha kapsamlı ve yapısal adımların atılması gerekmektedir.

Diğer önemli bir nokta ise akademide genel olarak iç-kontrol odaklı kişilik yaratmaya yönelik rasyonel eğitim modeli ile dış kontrol odaklı kişiliğe dayalı kültürel çerçeve birbiriyle çoğunlukla çelişebilmektedir. Dış kontrol odaklı geleneksel değerler sistemi baskın gibi görünse de aslında onun tarihsel misyonunu yeni teknolojiler almış gibidir. Bugünün gençliği için çok keskin veya net bir toplumsal karakter betimlemesi yapmak güç olsa da araştırmadaki bulgular ve genel gözlemlerden hareketle dışsal-yönelimlerin daha baskın olduğunu ancak bunun içsel yönelimi de içinde taşıyan yeni melez bir form olduğunu ifade edebiliriz. Sadece iki yönelimden değil, geleneksel yönelimden de izler taşıdığı için melez bir kompozisyonun gelişmekte olduğunu söyleyebiliriz.

Genel olarak bugünün gençliğini, özel olarak da üniversite gençliğinde beliren özgürlük istenci ile çelişen dış-odaklılık, Sartre'ın (2016) "kendinde-varlık" ile "kendi-için varlık" arasındaki ayrımı akla getirir. Kendinde-varlık, pasif edimliği ifade ederken, kendi-için varlık, bilincini yönelimsel olan eylemselliği, kendi kaderini belirleme, sorumluluk olarak özgürlüğü elde etme edimini ifade etmektedir. Araştırmada sorumluluk aldıklarını, özgürlük kadar huzurlu ve mutlu olmayı da önemsediklerini belirtenler çoğunlukta. Diğer taraftan başkalarıyla ilgili sorularda ise çok yaygın bir sorumsuzluğun olduğu kanaati hâkimdir. Kendi sorunlarını çözme becerisi ve buna uygun stratejiler geliştirme noktasında içe-yönelimli bireylerin veya iç kontrol odaklı kişiliklerin daha istikrarlı bir çizgide olduklarını söyleyebiliriz. Ancak bunların azınlıkta olduğunu, sorun çözme stratejilerinin diğer arkadaşlarının yaşadıkları sorunlar dolayısıyla başvuru merkezine dönüştürdüğünü görmekteyiz. Yani içe-yönelimli toplumsal karaktere sahip olanlar başkalarına navigasyon işlevini üstlenmektedirler. Dolayısıyla çoğunluk yine "kendinde-varlık" olarak veyahut "kendinde-çocukluk" olarak varlığını sürdürmektedir.

Bahsedilen süreçlerin öne çıkan boyutların gençler tarafından nasıl yorumlandığı ve anlamlandırıldığı bu araştırmada ele alınmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan gençlikte baskın halde olan toplumsal karakterin bütünsel toplumsal sistemin bir sonucu ya da ürünü olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Akademik başarıyı yükselten, tüketimden ziyade üretimi önceleyen, düşünce tembelliğini değil analitik düşünceyi egemen kılmak isteyen bir gençlik politikası için toplumsal sistemin diğer bileşenlerinin de dikkate alındığı bütünsel bir bakışın geliştirilmesi gerekli görülmektedir.

Copyright © 2018 **Republic of Turkey Ministry of Youth and Sports**

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Journal of Youth Researches • April 2019 • 7(17) • 72-80

ISSN 2147-8473

Received | 27 June 2018

Accepted | 10 October 2018

ANALYSIS / RESEARCH

EXTENDED ABSTRACT

Youth with Navigation: A Social Character Study on University Students

Ercan Geçgin*

Introduction

Turkey is one of the countries prominent with its young population. According to data from Turkey Statistics Institute (TUIK), as of the end of 2017, the total population of Turkey was 80 million 810 thousand 525, while the young people in the 15-24 age group was 12 million 983 thousand 97. The young population constitutes 16.1% of the total population. Internet usage rate of young people, in the 16-24 age group, rose from 87.5% in 2016 to 90% in 2017. Youth unemployment rate was 19.6% in 2016 and 20.8% in 2017 (TUIK, 2018). Another important data is the number of unemployed university graduates have climbed up to more than 800,000 and the rate of engineers in this number has increased. (IHA, 2018). From these data, we can say that in Turkey there are serious problems in planning of the young population in general. Factors such as the structural characteristics of the unemployment, not being able to create

* PhD, Faculty Member, Niğde Ömer Halisdemir University, Department of Sociology, Niğde, ercangcn@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9896-119X

new employment areas as well as the inconsistency between the departments in universities and employment areas are among the most common reasons. These structural problems are also directly related with the quality of university education. In addition, this situation can directly affect the academic interests, working values, future designs and socialization patterns of university students. The increase in uncertainty about the future can also negatively influence the motivation of a university student for the department he/she studies and for the academic success. The situation becomes even more complicated when we include the new cultural formations that have emerged due to the increasing intensity of consumption culture, the spread of technology and new mass media. Therefore, we can say that all of these constitute a multilateral and holistic situation.

This article focuses on the re-production of the above mentioned macro level problems at the micro scale. In the framework of the borders and possibilities of this article, it is desirable to develop an analysis on how the young people at the universities are building a social character in the context of the above-stated current situation. Especially, the question of how the new situation emerged as a result of the widespread new mass media and the heavy use of the internet influences academic environment is one of reasons of this study. In this context, research and analysis have been conducted based on a number of questions such as how do university students approach to academic achievement, how do they interpret their own experiences, how do they develop a working culture, what kind of control direction do they have and what are their strategies to deal with problems.

While the study was giving reference to several questions, the findings were obtained through qualitative research method. The findings obtained through exploratory sense of the qualitative research method have been analyzed. The findings were interpreted through Rotter's (1954, 1966) "internal locus of control" and "external locus of control" personality analysis and through Reisman, Glazer and Denney's (2016) "tradition-directed", "inner-directed" and "other-directed" social character analysis. As technology has become an increasing central factor, a "techno-directed" trend has been discovered. The concept of "youth with navigation" has been the abstraction that has emerged in this context.

Research Design and Process

Based on a qualitative research method, this study aims to describe the social world of university youth at a micro level. Neuman (2009: 22-23) defines a qualitative researcher as: "probably he/she collects, analyzes and interprets the data at the same time; he/she goes between these steps. During these steps, he/she struggles with creating new theories as well as being based on existing theories." In the research process of this study; data were obtained, analyzed and interpreted by using appropriate strategies and techniques. The researchers tried to reach the students via "sequential sampling"

model. Sequential sampling is similar to purposive sampling, but has significant differences. In principle, sequential sampling is a non-probability sampling technique wherein the researcher continues to gather cases until the amount of new information reach saturation point, and not until his personal resources depleted (Neuman, 2009:326). In this framework, various qualitative research techniques have been used in order to reveal, describe, analyze and comment on the social character of university youth, especially with regard to the relation they are establishing with new technologies. These methods were: observation, participant observations and in-depth interviews. The opportunity to observe university students in their natural state and inartificial academic environment was used. In addition, in-depth interviews were conducted using semi-structured interview forms with a total of 20 students from different departments and from different classes. In this context, while sociology students were observed in their natural environment, also in-depth interviews were conducted with some of them. In addition to sociology, in-depth interviews were conducted with students from economics, Turkish language and literature, public relations, mechanical engineering, nursing, finance, and international relations departments. Class differences as well as department differences was also taken into consideration. Observation, participatory observation and in-depth interviews were held between March and June 2018.

The level of this study's examination is micro scale and the direction of the theorizing is generally is inductive. But in fact, it aims to explore the macro level social character of the youth at the micro level. Although the research is based on the construction of new conceptual and theoretical interpretations of qualitative research and does not give an opportunity for generalization, it has provided important opportunities for identifying and interpreting certain trends. The way in which students interpret and explicate their own experiences, generally provides important references for the assessment of today's youth.

The ages of interviewees were between 18 and 24 years. In terms of gender, there were 7 males and 11 females.

Theoretical framework

This research is benefited from the findings from the field study of the "Z Generation" described by Strauss and Howe (1991) and is based on a conceptualization of "youth with navigation".

In this study, as a sociological perspective, Habermas's instrumental reasoning criticism is important. Besides that, the social character analysis (tradition-oriented, inward-oriented and outward-oriented) of Reisman, Glazer and Denney (2016), and the "internal control" and "external control" character analysis of Rotter (1954, 1966), were used.

Findings and discussion

The Use of Technology as a Way of Life

New technological tools, especially smart phones, are the most important devices that are not separated from university youth. It is the most fundamental thing of their life. Communicating over the internet is a common trend. The internet, which has an important place to learn anything, is very preferred for accessing short information. Although there are positive aspects of access to information, it is also the reason for sufficiency of superficial information. This situation can also prevent the development of the personality. In the interviews, it has been observed that there is tendency for ready-made homework while studying. Instead of taking notes in lessons, there is a practice like recording voice to the phone. For instance:

“The internet is useful if it is used correctly, but I prefer to use library and my books instead of the internet” (K12, 22 years old, Turkish language and literature)

“The internet is indispensable for university students in their researches and homework.” (E9, 22 years old, Mechanical engineering)

“It takes a lot of time to read the book, so I take advantage of the short information on the internet for each lesson.” (E10, 22 years old, Sociology)

“Internet is a must. In my exam weeks, I usually take advantage of videos or documents on the internet. Besides that, I find and read articles on topics that interest me on the internet.” (K15, 22 years old, Sociology)

“Very important. I certainly can’t imagine a life without the internet. In general, when preparing homework, finding academic articles is easier and faster.” (K17, 22 years old, Sociology)

The use of technology as a means of easy access to readily available information is negative in terms of academic development and this leads to lazy thinking. Instead developing cultural capital, the tendency to have diploma is becoming increasingly dominant. Especially in social science students, reading books is very rare and this is a typical example of this.

Overview of Success: Competitive Focus

Although individualism has been emphasized on topics such as strategies for assessing success and coping with problems, generally there is a tendency to evaluate success with external elements and deal with problems. In this respect, it can be said that an external control personality is dominant.

“Success” is one of the important codes of modern social life and can take different meanings depending on social change and mental development. At the point of depicting the social character of today’s university youth, “success” and its meaning can be considered as important data. There are participants in the interview who use expressions for success such as believe, do what they are happy to do, be determined, work in a disciplined manner, be ambitious etc. One of the descriptive view is below:

“We need to be determined for success. First, you must have a goal so that you can move on. You need to know what you are dealing with. No one’s doing anything to be successful, at least I can say this for my school’s students. The only goal is to finish school and get a job. This is not a success when you find a job. If success is achieving the goals as part of the system, it’ll be work for them.” (K4, 22 years old, Sociology)

The above interpretation is also observed in the courses and in the academic field. As a matter of fact, a student from mechanical engineering (E22) answered to the question of how they saw the success of the students around them: “Unfortunately, it is considered a success to memorize what the teacher say in the lesson and pass the class.” According to other students, it is also important to evaluate their success. Students evaluate their achievements according to the grades getting by other students.

Strategies to Coping with Problems

When it comes to dealing with problems, the majority of participant said that they first try to solve them by themselves, but they also getting support from the social community or family. We can say that the tendency to self-resolve is based on insecurity among people rather than an “individual” attitude.

“If I have a problem, I’d like to solve it myself first, not try to get help from my family. If I can’t figure it out, I’ll get help from my family as a second chance. In fact, I would not expect much from them. If I cannot solve my own problem, how my family can solve them? But they can only show the way to solve the problem and I myself can solve my problem again.” (K4, 22 years old, Sociology)

Although many of the young people have stated that they are acting responsibly, in some cases such as preparing for exams on the last day, there may be some disagreements between discourse and reality. Socialization process and cultural environment are effective in the development of collective behavior.

Trust in family and parents is high. They are in first place as idol. Therefore, they are most trusted people in the solution of the problems. This is one of the cultural frameworks of the personality focused on external control. The most important part of the navigation that we are trying to conceptualize is the relationship with the family, becomes a system and their life is shaped by this.

Awareness of Responsibility and Working Culture

For questions about how much responsibility they have in their personal lives, the majority of participant said that they took responsibility and that they were pleased with it.

“I take responsibility because it matures people.”(E3, 22 years old, Political science)

“I always have a responsibility to live my life, I am always willing to take the responsibility. I believe I will do it exactly as I think, no one else can do the way i think and I think i am doing this not to get any mistakes from them.” (K4, 22 years old, Sociology)

“I don’t take much responsibility, but I like to take it.”(E13, 22 years old, Sociology)

Although it is discovered that there is a positive tendency to feel responsibility, there is a different view in the questions about how much this is based on practice. For example, the following answers are given to questions about studying for class (especially for exams) or preparation of assignments:

“I’m one of those who usually study for exams on the last day.”(K2, 20 years old, Turkish language and literature)

“I am a responsible person, but apart from the lessons. I think there is no time for responsibility from my other responsibilities to lessons.” (K4, 22 years old, Sociology)

Freedom and peace

Youth is generally known for their desire for freedom. It is one of the most prominent issues in intergenerational conflict. The themes such as being independent, being able to choose and move as desired have become meaningful according to the character of each period. It has been observed at the time of modernization that these themes are more defended by youth. However, both Turkey’s geographical position and the internal and regional developments can influence the youth’s view on these issues. In this case, it is possible to change the perception and interpretation of freedom. At this point, the concept of “peace” has become as important as freedom. In the survey, the participants appreciated both in general. Those who care more about freedom are not in the minority, but we can say that there is a belief that one must be peaceful to be happy.

“I’d like to say freedom, but what if there wasn’t peace? I choose peace. If I’m peaceful, I’m happy, and happiness is important, in a peaceful environment, my freedom cannot be limited.” (K4, 22 years old, Sociology)

“I think that without freedom there can be no peace, so freedom is important.” (K5, 23 years old, Turkish language and literature)

“Freedom, because when I’m free, I’m peaceful.”(K6, 21 years old, Economics)

Youth with Navigation

We see that there are external-oriented tendencies in terms of motivation from the outside or self-discipline. Others are the source of the individual's motivation, in other words, they are its navigation. We can state that this motivation, especially in the interaction with peers, has been an internalized tendency since the teaching periods and even childhood years.

Many students have stated that they plan their own lives and they don't actually follow these plans. Instead of developing their own navigation, they do so by adapting to the environment and by setting a route according to the others.

According to most participants, technology and internet leads to lazy thinking. This confirms our observations. Therefore, we can say that navigation is not in practice, but in thought and cognitive development.

“Yes, technology leads to lazy thinking. Because people are now looking for easy information. We don't even think anymore. The answer to any easy question that comes to mind can be found easily on Google.” (K15, 22 years old, sociology)

Conclusion

The generation born in the early 1990s mostly socialized with computers, and the generation born in the late 1990s and early 2000s grew up with smart mobile phones that carry all the features of computers and they still continue to grow like that. Those born after 2010 are now faced with more practical technologies. Every innovation can build a different collective culture and consciousness. On the other hand, whatever technology is used in society, it gains meaning and function according to the culture of the society. Therefore, how these technologies are taken is an important issue. In this research, the nature of the social character of technological interactions in today's university youth has been examined. The limitations of the research and the extent of the article can be discussed. These findings obtained by qualitative research may not be generalizable, but these data have an enriching content to encourage more comprehensive research.

The most important outcome of the study is that the awareness and responsibility of the young generation at the university is high, but practice is not. In other words, the words expressed in the discourse do not take place much in the action. On the other hand, some mechanisms in the conversion of action are also hindering. Various clientelist networks undermine the confidence of young people in the education system. This can negatively affect students' academic interests. The employment problem of some departments can also contribute to this negative situation. Therefore, no matter how strong the internal motivation of each young individual is in the academy, it can be partially pessimistic because of the presence of large-scale factors that reduce this

motivation. However, many of the participants are still hopeful of the future. In terms of our subject, apart from the macro-structure existence of the stated clientelist networks, there is a tendency to transferred to various mechanisms of responsibilities in terms of the use of technology in the micro area, the ways to follow the lessons and the ways of dealing with the study cultures. In fact, there is awareness about this situation, but more passive position is taken. The youth who gained character through the interaction of the holistic processes under the guidance of these mechanisms is defined as “navigational youth”. As a metaphor navigation is also highly functional in terms of describing the social character emerging through the use of new technologies. Rather than internalized goals, externalized cultural aims are taken and instruments that are compatible with this understanding are used.

When we look at today’s youth, the responsibilities of parents and the protection of social mechanisms seem to be handled by today’s new technologies. Smart phones and search engines on the internet are always available, and processed like a part of the human body. In the classes, students have no books or notebooks as they used to be, they have mostly mobile phones. Not only in terms of learning, but also in socialization patterns such as communicating and interacting, having fun, these technologies are beginning to dominate the guidance offered by them. In terms of gender differences, there are similarities in both sexes. The guidance of navigation has created a situation built not only on smartphones, computers or the internet, but also on social life. This new generation of techno-oriented individuals has come to the present from the socialization processes focused on consumption rather than production. All mechanisms that prevent the autonomy of the individual, discourage the self-will and guide the individual at the macro and micro level function as “social navigation”.

Kaynakça/ References

- Atay, T. (2017). ‘Buraya kitap okumaya değil, diploma almaya geldik!’, *Cumhuriyet Gazetesi* http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/802075/_Buraya_kitap_okumaya_degil__diploma_almaya_geldik__.html (erişim tarihi: 10.06.2018)
- Burcu, E. (1998). Gençlik teorilerinin sınıflandırılmasına ilişkin bir çalışma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt. Sayı:1-2: 105-136.
- Cuff, E.C.; vd. (2013). *Sosyolojide perspektifler* (Çev. Ümit Ttalıcan). İstanbul: Say.
- Dourish, P.; Chalmers, M. (1994). Running out of space: models of information navigation, *Proceedings of the conference human computer interaction’94*.
- Eco, U. (2017). *Budalalıktan deliliğe* (Çev. Feza Özemre). İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Fromm, E. (1998). *Kendini savunan insan* (Çev. Necla Arat). İstanbul: Say.
- Gruen, A. (2004). *Kendine ihanet: kadın ve erkekte özerklik korkusu* (Çev. Ülkü Hastürk). İstanbul: Çitlembik.
- Habermas, J. (2001a). İletişimsel eylem kuramı. (Çev. Mustafa Tüzel). İstanbul: Kabalıcı.
- Habermas, J. (2001b). *‘İdeoloji’ olarak teknik ve bilim* (Çev. Mustafa Tüzel). 4. Baskı. İstanbul: YKY.

- Kuyuş, N. (1999). Dinozor yılınız nasıl geçti?. *Milliyet Gazetesi* <http://www.milliyet.com.tr/1999/01/02/entel/ent01.html> (erişim tarihi: 10.06.2018)
- Mannheim, K. (1952). The problem of generations. In Kecskemeti, Paul. *Essays on the Sociology of Knowledge: Collected Works, Volume 5*. New York: Routledge. pp. 276–322.
- Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure*. Enlarged Edition, New York: The Free Press.
- Neuman, W.L. (2009). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar. 1. Cilt.* (Çev. Sedef Özge). 3. Basım. İstanbul: Yayın Odası.
- Park, R. E.; Burgess, E.W. (2015). Şehir: kent ortamındaki insan davranışlarının araştırılması üzerine öneriler (Türkçe Söyleyen Pınar Karababa Kayabil). Ankara: Heretik.
- Reisman, D., Glazer, N. ve Denney, R. (2016). *Yalnız kalabalık: Amerikan toplumsal karakterinin değişimi üzerine bir inceleme* (Türkçe Söyleyen Yeşim Erdem). Ankara: Heretik.
- Rotter, J.B. (1954). *Social Learning and Clinical Psychology*. New York: Prentice-Hall.
- Rotter, J.B. (1966). Generalized Ezepecancies for Unternal Versus External Control of Reinforcements. *Psychol Monographs*, 80:1-28.
- Saracaloğlu, A.S., vd. (2016). Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Başarılarını Yordayan Değişkenler. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*.7(2), 27-54 <http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri/>
- Sartre, J.P. (2016). *Varlık ve hiçlik: fenomenolojik ontoloji denemesi* (Çev. Turhan Ilgaz- Gaye Çankaya Eksen). 7. Baskı. İstanbul: İthaki.
- Schawbel, D. (2014). Gen y and gen z global workplace expectations study. <http://millennialbranding.com/2014/geny-genz-global-workplace-expectations-study/> (indirme tarihi: 18.10.2018).
- Strauss, W.; Howe, N. (1991). *Generations: the history of America's future 1584 to 2069*, New York: William Morrow and Company.
- Şişman, N. (2014). Yeni motto: Paylaşıyorum, o halde varım. *Star Gazetesi* <http://www.star.com.tr/acik-gorus/yeni-motto-paylasiyorum-o-halde-varim-haber-837586/> (erişim tarihi: 10.06.2018)
- Türkoğlu, T. (2017). *Digito ergo sum (dijitalim, öyleyse varım)*. İstanbul: Beyaz.